

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra ekonomiky

Bakalářská práce

Vývojové tendence a přístupy k financování Společné zemědělské politiky v kontextu rozpočtu EU

Anna Urbanová

© 2021 ČZU v Praze

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Anna Urbanová

Hospodářská politika a správa
Podnikání a administrativa

Název práce

Vývojové tendence a přístupy k financování Společné zemědělské politiky v kontextu rozpočtu EU

Název anglicky

Development Trends and Approaches to Financing of Common Agricultural Policy in the Context of EU Budget

Cíle práce

Cílem bakalářské práce je zhodnocení vývojových tendencí a přístupů při financování Společné zemědělské politiky EU. Tento cíl bude dosažen na základě deskripce historického vývoje v teoretické části a analýzy relevantních dat v praktické části práce.

Metodika

Práce se skládá z teoretické a praktické části. Teoretická část se bude zabývat základním představením počátků fungování, nástrojů a cílů Společné zemědělské politiky. Dále zde bude popsán a vyhodnocen historický vývoj a reformy agrární politiky. Tato bakalářská práce vychází z odborné literatury a legislativních předpisů Evropské Unie a České republiky. Nedílnou součástí jsou internetové zdroje, a to zejména webové stránky Evropského parlamentu, Evropské komise a Ministerstva zemědělství České republiky.

Praktická část bude zaměřena na analýzu vývoje celkového rozpočtu Evropské Unie s aspektem na Společnou zemědělskou politiku. Vlastní práce se bude dále věnovat rozboru finančních prostředků dle pilířů SZP a rozboru využití těchto prostředků dle jednotlivých států Evropské unie za rok 2020. Výsledky vývoje budou zobrazovány pomocí tabulek a grafů.

Doporučený rozsah práce

30 – 40 stran

Klíčová slova

Společná zemědělská politika, SZP, reformy, historie, rozpočet EU, rozvoj venkova, přímé platby, cíle SZP, tržní opatření, zemědělské dotace, VFR 2021-2027

Doporučené zdroje informací

CUNHA, A. An Inside View of the CAP Reform Process: Explaining the McSharry, Agenda 2000, and Fischler Reforms. Oxford Scholarship, 2011. ISBN 978-01-995-9157-2

KÖNIG, P. *Rozpočet a politiky Evropské unie : příležitost pro změnu*. V Praze: C.H. Beck, 2009. ISBN 978-80-7400-011-9.

KUČEROVÁ, I. – UNIVERZITA KARLOVA. *Hospodářské politiky v kontextu vývoje Evropské unie*. Praha: Karolinum, 2010. ISBN 978-80-246-1628-5.

PĚLUCHA, M. *Venkov na prahu 21. století : venkov a jeho rozvoj na přelomu milénia, územní dopady znalostní ekonomiky na venkov, souvislosti vztahů měst a venkova v globalizované ekonomice*. Praha: Alfa Nakladatelství, 2012. ISBN 978-80-87197-49-3.

TOMŠÍK, K. *Vývoj a perspektivy evropského venkova : aspekty konkurenceschopnosti a udržitelného rozvoje v evropském venkovském prostoru v prostředí globalizace*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2009. ISBN 978-80-7357-495-6.

Předběžný termín obhajoby

2021/22 ZS – PEF

Vedoucí práce

doc. Ing. Karel Tomšík, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra ekonomiky

Elektronicky schváleno dne 30. 11. 2021

prof. Ing. Miroslav Svatoš, CSc.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 30. 11. 2021

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 30. 11. 2021

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci "Vývojové tendence a přístupy k financování Společné zemědělské politiky v kontextu rozpočtu EU" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autorka uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 30. listopadu 2021

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala doc. Ing. Karlovi Tomšíkovi, Ph.D. za jeho vedení, čas, odbornou pomoc, vstřícnost a cenné rady, které mi v průběhu mého zpracování bakalářské práce poskytl.

Vývojové tendence a přístupy k financování Společné zemědělské politiky v kontextu rozpočtu EU

Abstrakt

Bakalářská práce se zabývá vývojovými tendencemi a financováním Společné zemědělské politiky EU. Tyto tendence jsou popsány a porovnány v kontextu vývoje celkového rozpočtu Evropské unie. Práce je rozdělena na části teoretickou a praktickou. Teoretická část je zaměřena na historický vývoj Společné zemědělské politiky. Společná zemědělská politika je jednou z nejstarších politik Evropské unie a ovlivňuje životy občanů členských zemí. Součástí teoretické části je proto popsání základních cílů a nástrojů této politiky. Dále jsou představeny zásadní reformy, které ovlivnily vypadající a fungující Společnou zemědělskou politiku v současnosti. Praktická část je zaměřena na analýzu Víceletých finančních rámců Evropské unie a představení toho nejaktuálnějšího, a to na období od roku 2021 do roku 2027. Dále je popsáno, jakým způsobem se vyvíjelo financování SZP s ohledem na celkový rozpočet Unie. V druhé části vlastní práce je představeno využití jednotlivých typů zemědělských finančních podpor dle jednotlivých členských států za rok 2020. Závěrem jsou shrnuty historicky nejdůležitější změny SZP a poznatky z provedené analýzy.

Klíčová slova: Společná zemědělská politika, SZP, reformy, historie, rozpočet EU, rozvoj venkova, přímé platby, cíle SZP, tržní opatření, zemědělské dotace, VFR 2021-2027

Development Trends and Approaches to Financing of Common Agricultural Policy in the Context of EU Budget

Abstract

This Bachelor thesis seeks to define the development trends and financing of the Common Agricultural Policy of EU. These trends are described and compared in the context of the development of the overall budget of the European Union. The thesis is divided into theoretical and practical parts. The theoretical part is focused on the historical development of the Common Agricultural Policy. The Common Agricultural Policy is the one of the oldest policies of the European Union and affects the lives of the citizens of the Member States. That is the reason why are presented the fundamental reforms that have affected the current functioning of Common Agricultural Policy. The practical part is focused on the analysis of the Multiannual Financial Frameworks of the European Union, and the introduction of the most current one, for the period from 2021 to 2027. In additional, this part also describes how the financing of the CAP has evolved according to the overall budget of the Union. The second part of practical part of thesis presents the use of individual types of agricultural financial support regarding the individual member states for the year 2020. Finally, the historical crucial changes of the CAP and findings of the analysis are summarized.

Keywords: The Common Agriculture Policy, CAP, Reforms, History, EU Budget, Rural Development, Direct Payments, Aims of CAP, Market Measures, Agricultural Subsidies, MFF 2021-2027

Obsah

1 Úvod.....	11
2 Cíl práce a metodika	12
2.1 Cíl práce	12
2.2 Metodika práce.....	12
3 Teoretická východiska	13
3.1 Počátky fungování Společné zemědělské politiky	13
3.1.1 Mansholtův plán	13
3.1.2 Cíle SZP	14
3.1.3 Evropský zemědělský poradenský a garanční fond - EAGGF	15
3.1.4 Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova - EAFRD	16
3.1.5 Vymezení a nástroje (Pílíře SZP)	16
3.2 Reformy Společné zemědělské politiky	18
3.2.1 Reforma 1984 – Mléčné kvóty	18
3.2.2 Reforma 1988	19
3.2.3 McSharryho reforma 1992.....	20
3.2.4 Agenda 2000	21
3.2.5 Fishelora reforma 2003	22
3.2.6 Health Check 2008.....	24
3.2.7 Zhodnocení situace SZP po reformách.....	25
3.3 Rozpočet Evropské unie.....	27
4 Vlastní práce	29
4.1 VFR 1988-1992.....	29
4.2 VFR 1993-1999.....	30
4.3 VFR 2000-2006.....	30
4.4 VFR 2007-2013.....	31
4.5 VFR 2014-2020.....	33
4.6 VFR 2021-2027.....	34
4.6.1 Nový nástroj – NextGenerationEU.....	35
4.7 Vývoj financování SZP	36
4.8 Využití finanční prostředků SZP dle členských států	38
4.8.1 Aspekt roční pracovní jednotky (AWU).....	42
4.8.2 Aspekt obhospodařované zemědělské plochy (ha).....	43
5 Diskuse	45
6 Závěr.....	47
7 Seznam použitých zdrojů	48

Seznam grafů

<i>Graf 1 - VFR 1988-1992</i>	29
<i>Graf 2 - VFR 1993-1999</i>	30
<i>Graf 3 - VFR 2000-2006</i>	31
<i>Graf 4 - VFR 2007-2013</i>	32
<i>Graf 5 - VFR 2014-2020</i>	33
<i>Graf 6 - VFR 2021-2027</i>	34
<i>Graf 7 - Vývoj financování SZP (1988-2027)</i>	37
<i>Graf 8 - Podíl výdajů SZP dle jednotlivých zemí EU27 (2020)</i>	40
<i>Graf 9 - Podíl výdajů SZP dle jednotlivých zemí s aspektem AWU (2020)</i>	43
<i>Graf 10 – Celkové výdaje SZP dle jednotlivých zemí EU27 na jeden hektar (2020)</i>	44

Seznam tabulek

<i>Tabulka 1 - Historický vývoj Společné zemědělské politiky</i>	26
<i>Tabulka 2 - Přehled finančních prostředků pro financování SZP dle zemí EU27 (2020)</i>	39

Seznam použitých zkratek

AWU	roční pracovní jednotka
ČR	Česká republika
DPH	daň z přidané hodnoty
EAFRD	Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova
EAGF	Evropský zemědělský garanční fond
EAGGF/FEOGA	Evropský zemědělský poradenský a garanční fond
ECU	Evropská měnová jednotka
EU	Evropská unie
EU27	27 členských států Evropské unie
EUCO	Evropská rada
EUR	euro
HA	hektar
HDP	hrubý domácí produkt
HND	hrubý národní důchod
MLD	miliarda
OECD	Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj
SAPS	jednotné platby na plochu
SFEU	Smlouva o fungování Evropské unie
SZP/CAP	Společná zemědělská politika
VFR	Víceletý finanční rámec
WTO	Světová obchodní organizace

1 Úvod

Společná zemědělská politika (SZP) je nejstarší komunitární politika Evropské unie. Tato politika zastřešuje realizaci systému zemědělských dotací a dalších podpůrných programů jako je například rozvoj venkova. Základní definice a původní obrysy byly definovány již v roce 1957. Od té doby bylo zapotřebí agrární politiku několikrát obměňovat a přizpůsobovat k měnícím se situacím na světovém trhu. Prošla tak mnoho reformami, jejichž opatření a cíle se výrazně promítají do současně vypadající a fungující Společné zemědělské politiky.

Tato nejstarší politika EU čelí často kritice z důvodu kontroverze ve způsobů financování a dále v přerozdělování jednotlivých finančních podpor SZP dle jednotlivých členských států. První zmíněné skutečnosti jsou si vědomi i evropští politici, kteří se aktivně snaží snižovat podíl evropského rozpočtu, který je do SZP financován. K postupnému snižování napomohly i jednotlivé reformy, kterých se v historii SZP uskutečnilo relativně velké množství.

Velká část práce se věnuje rozebíráním důvodu vzniku, cílů, nástrojů, vymezení a pilířů SZP. Do detailů jsou poté představeny klíčové reformy, která, jak již bylo zmíněno, ovlivnily současně vypadající agrární politiku EU. Cílem práce je popsat hospodaření a přerozdělování finančních prostředků Evropské unie dle jednotlivých politik. Identifikování budou dále klíčoví aktéři a profitéři dotačních programů SZP.

Tato bakalářská práce vychází z odborné literatury a legislativních předpisů Evropské Unie. Nedílnou součástí jsou internetové zdroje, a to zejména webové stránky Evropského parlamentu, Evropské komise, Ministerstva zemědělství České republiky a Ministerstva financí České republiky.

2 Cíl práce a metodika

2.1 Cíl práce

Cílem bakalářské práce je zhodnocení vývojových tendencí a přístupů při financování Společné zemědělské politiky EU v kontextu celkového rozpočtu Evropské unie. Tento cíl bude dosažen na základě deskripce historického vývoje v teoretické části a analýzy relevantních dat v praktické části práce. Zhodnocena je aktuální situace stavu a nastíněn možný vývoj agrární politiky EU.

2.2 Metodika práce

Bakalářská práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část.

Teoretická část je vypracována zejména na základě využití knižních zdrojů. Klíčový úsek praktické části se zabývá základním představením počátků fungování, nástrojů a cílů Společné zemědělské politiky. Dále jsou představeny reformy, které mají velký vliv na současně vypadající a fungující agrární politiku Evropské unie. Knižní publikace jsou pro aktuálnost a úplnost informací doplněny internetovými zdroji, a to zejména webovými stránkami Evropského parlamentu, Evropské komise a Ministerstva zemědělství České republiky.

Praktická část je zaměřena na analýzu vývoje celkového rozpočtu Evropské Unie s aspektem na Společnou zemědělskou politiku. Nejdříve jsou představeny Víceleté finanční rámce od roku 1988 do roku 2027, v kterých je SZP zahrnuta. Vlastní práce se dále věnuje rozboru finančních prostředků dle pilířů SZP a rozboru využití těchto prostředků dle jednotlivých států Evropské unie. Závěrem je shrnuta provedená analýza, dle které jsou vyhodnoceny členské státy, které z evropských zemědělských dotací čerpají největší podíl dle počtu pracovníků v agrárním sektoru a dle velikosti obhospodařované zemědělské půdy. Data pro vypracování analýzy v praktické části získané z oficiálních webových stránek Evropského statistického úřadu (EUROSTAT) a jednotlivých reportů Evropské komise jsou zaznamenány do tabulek a grafů, ze kterých lze vývoj a porovnání čerpání zemědělských finančních podpor dle jednotlivých zemí členských států názorně porovnat.

3 Teoretická východiska

3.1 Počátky fungování Společné zemědělské politiky

Společná zemědělská politika vznikla roku 1963 z důvodu poskytnutí základu pro evropský potravinářský a zemědělský systém Evropského společenství (Delayen, 2007). Společná zemědělská politika (SZP), známá také jako Common Agriculture Policy (CAP) je nejstarší politikou Evropského společenství (eAGRI, 2021). Po druhé světové válce musela Evropa učinit klíčové kroky k mírové a jednotné budoucnosti, a tak se šest zemí zakládající tehdejší Evropské společenství rozhodlo obnovit sociální a ekonomickou strukturu evropské společnosti (European Council, 2021). Zemědělství hrálo v poválečné době významnou roli a již v Římské smlouvě z roku 1957 bylo definováno několik zásadních cílů a vizí (eAGRI, 2021). V roce 1962 byly pro SZP definovány tyto cíle:

- zvýšení zemědělské produktivity
- zajištění přiměřené životní úrovně pro zemědělce
- zaručená dostupnost zásob zemědělských produktů
- stabilizace trhu
- vytvoření bezpečného řetězce s rozumnými cenami pro spotřebitele
- harmonizace pravidel hospodářské soutěže ve všech zemích (European Council, 2021)

K realizaci a docílení výše zmíněných cílů byl zaveden ekonomický systém založený na tržní podpoře. Tento systém garantoval zemědělcům cenu za jejich produkty a zaváděl cla na externí produkty. Zemědělci dostávali podporu dle jejich celkové výše produkce (Ludlow, 2005).

3.1.1 Mansholtův plán

Mansholtův plán byl pojmenovaný po Sicco Mansholtovi (1908-1995), místopředsedovi Evropské komise a evropském komisaři pro zemědělství (1958-1972) a později (1972-1973) předsedovi Evropské komise (Euroskep, 2018). Jedná se o první významný plán pro Společnou zemědělskou politiku. Byl navržen Komisí v prosinci 1968 a v omezené podobě přijat Radou ministrů v roce 1972 (The Penguin Companion to European Union, 2012).

Situace v evropském zemědělství vyústila v přijetí reformních opatření. První reforma, tzv. Mansholtův plán, zdůrazňovala potřebu restrukturalizace pomocí podpory odchodu starších a méně výkonných zemědělců z oboru v rámci snižování počtu zemědělských

podniků, zvětšení jejich výměry a také zvýšení jejich efektivnosti (Tomšík, 2009). V dokumentu vypracovaném Siccem Mansholtem byla zpracována analýza celého zemědělského odvětví. V první části plánu byla vyzdvížena stoupající soběstačnost a s tím spojená problematika nadprodukce některých surovin. Například se jednalo o pšenici, mléko, cukr, ovoce a zeleninu (Grant, 1970). Ve vypracovaném plánu bylo zahrnuto několik hlavních bodů, o kterých bylo do budoucna v souvislosti SZP potřeba uvažovat:

- snižování nákladů na tržní podpory a výdaje jednotlivých členských států
- adaptace marketingových nástrojů
- rozvoj znevýhodněných regionů
- vytvoření větších farem, ve kterých bude garantována návratnost investic
- snížení zaměstnanosti pomocí předčasného důchodu (Wirth, 1970)

Mansholt ve svém plánu zdůrazňuje a chválí, jak velký pokrok celé Společenství (v té době šest zemí) dokázalo během deseti let urazit. Velký vliv na to měla především industrializace, a s tím spojená modernizace zemědělské techniky. V roce 1950 pracovalo v agrárním sektoru v zemích Společenství okolo 20 milionů lidí, v roce 1960 to bylo 15 milionů a v sedmdesátých letech číslo začíná už jen na 10 milionech (Mansholt, 1970). Poměr populace pracující v zemědělství klesala a zároveň produkce se zvyšovala téměř o 3 % ročně. Tyto dva aspekty znamenali téměř 7 % nárůst produktivity ročně. Dal by se vyvodit závěr, že pro farmáře bylo toto období velmi dobré, bohužel tomu tak nebylo. V té době totiž příjem farmáře nerostl přímo úměrně se zvyšující se výkoností na jednotku člověka (Mansholt, 1970).

Mansholtův plán měl sloužit jako nástroj k diskusi. V žádném případě se nejednalo o detailní návod k provedení reformy. Rada ministrů dokonce dokument označila za dokument nevyhovující a nepoužitelný k politickým jednáním. Rada ministrů měla údajně obavy, že by jednání a diskuse o aplikaci takového plánu mohly způsobit vážné rozkoly mezi členskými státy. Nicméně skrz stanovení principů a standardů v tomto dokumentu se nutnost restrukturalizace pomocí reforem zapsala při nejmenším do podvědomí politiků i občanů.

3.1.2 Cíle SZP

Po zjištění a analyzování situace na evropském trhu bylo zapotřebí stanovit cíle Společenství. Tyto cíle jsou zakotveny ve Smlouvě o fungování Evropské unie (SFEU), především tedy v článku 39. Podle článku jsou hlavními cíli Společné zemědělské politiky:

- a) **zvýšit produktivitu** zemědělství podporou technického pokroku a zajišťováním racionálního rozvoje zemědělské výroby, jakožto i optimálního využití výrobních činitelů, zejména pracovních síly
- b) **zajistit** tak obstojnou **životní úroveň** osob pracujících v zemědělském sektoru, a to zejména zvýšením individuálních příjmů zemědělského obyvatelstva
- c) **stabilizovat trhy**
- d) **zaručit plynulé zásobování** (soběstačnost)
- e) **zajistit přiměřené ceny spotřebitelům** (Halava III, čl. 39)

Tímto ale snahy a cíle Společného zemědělské politiky nekončí. Tento program EU má zahrnovat i stanovování bezpečnosti a zdravotní nezávadnosti potravin, rozvoj venkova a ochranu práv spotřebitelů. Velkým trendem, především v posledním desetiletí (2010-2020), je také zahrnování ekologických ohledů do zemědělského odvětví. Úkolem zemědělců dle cílů SZP není pouze využívat půdu za účelem získání velké produkce, nýbrž obhospodařovat a udržovat krajinu (Tomšík, 2009). Bohužel je jednotlivé cíle velmi často obtížné propojit. Například zajištění odpovídající životní úrovně zemědělcům a zajištění rozumných cen koncovým spotřebitelům. Tohoto problému si byly vědomi i tvůrci Společné zemědělské politiky, a proto jimi bylo vytyčeno několik principů. Jedná se o:

- **princip jednotného trhu** – zavedení jednotných pravidel společného zemědělského trhu (zakotveno v článku 40 paragrafem 1 Římských smluv)
- **princip preference společenství** – přednost produktům vyrobených ve státech Společenství
- **princip finanční solidarity** – náklady na fungování SZP musí být hrazeny ze společného rozpočtu (König, 2007)

Základní principy (jednotného trhu, preference společenství, finanční solidarity) pro zakotvení společného zemědělského trhu byly formulovány již na konferenci v Strese roku 1958. Později se tyto principy rozšířily o další pojem, kterým je subsidiarita (Kučerová, 2010).

3.1.3 Evropský zemědělský poradenský a garanční fond - EAGGF

Římské smlouvy zahrnovaly vytvoření Evropského zemědělského poradenského a garančního fondu – EAGGF (European Agriculture Guarantee and Guidance Fund), známý také pod francouzským akronymem FEOGA (Le Fonds européen d'orientation et de garantie) (Article 40(3), 2013). Fond byl vytvořen, aby mohl prakticky fungovat již zmíněný princip

finanční solidarity. Evropský zemědělský poradenský a garanční fond, který byl součástí rozpočtu EU, se skládal ze dvou sekcí:

- záruční sekce
- orientační sekce (OECD, 2013)

Garanční část fondu se zaměřovala na podporu evropského zemědělského trhu a stabilizaci cen. Poradenská část byla poté zaměřena na zlepšení samotné struktury zemědělské politiky (Article 40(3), 2013). Od ledna roku 2007 byl EAGGF nahrazen EAGF (European Agricultural Guarantee Fund) a EAFRD (European Agricultural Fund for Rural Development) (OECD, 2013).

3.1.4 Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova - EAFRD

Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova – EAFRD (European Agriculture Fund for Rural Development), který je hlavním nástrojem pro financování druhého pilíře SZP a jedním ze strukturálních investičních fondů EU, má za cíl podpořit situaci především v lesnictví ve venkovských oblastech ve státech Evropské unie (ficompass, 2021). Fond přispívá k následujícím zlepšení v členských státech EU:

- konkurenceschopnosti evropského zemědělství a lesnictví
- životního prostředí a venkova
- kvality života a řízení hospodářské činnosti na venkovních oblastech (European Union, 2012)

Na podporu rozvoje venkova byl v období 2014-2020 vyhrazen celkový rozpočet 95,32 mld. eur (Benedetto, 2019). Tato podpora je poskytována na řízení zemědělství, lesnictví, životního prostředí a dále udržitelnému obhospodařování přírodních zdrojů v oblasti venkova (ficompass, 2021). Fond doplňuje národní a regionální finanční prostředky, které přispívají k prioritám Unie. Evropská komise a členské státy mají rovněž zajistit, aby byl fond konzistentní a dobře slučitelný s ostatními podpůrnými programy Společenství (European Union, 2012).

3.1.5 Vymezení a nástroje (Pilíře SZP)

Společná zemědělská politika je v současné době financována z dvou pilířů. Čerpání finančních podpor se rozděluje mezi dva hlavní fondy, a to Evropský zemědělský garanční fond – EAGF (první pilíř) a Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova – EAFRD (druhý pilíř) (Euroskop, 2018). Cílem společného řízení evropského zemědělského trhu je především

stabilizace trhů, zabezpečení dobré životní úrovně zemědělců a navýšení zemědělské produkce (Evropský parlament, 2021).

Platby dle „prvního pilíře“ SZP jsou označovány jako přímé platby zemědělcům. Aby se v současné situaci odstranila jakákoliv pobídka k nadprodukcí, platby jsou založeny na rozloze obhospodařované půdy jednotlivými zemědělci, nikoli na objemu produkce (Institut for Government, 2020). Aby zemědělským subjektům byly vyplaceny přímé platby, musí dodržovat určitý soubor legislativních norem. Jedná se tzv. systém cross-compliance, v kterém je definováno devatenáct požadavků pro ochranu vody, životního prostředí, bezpečnost potravin a welfare zvířat (Euroskop, 2018). Při nedodržování jednotlivých pravidel jsou uplatňovány sankce.

V roce 1999 byl vytvořen „druhý pilíř“ SZP, který zastřešuje různá opatření. Zejména se jedná o opatření zaměřená na rozvoj venkova, která jsou spolufinancovaná regionálními a vnitrostátními prostředky členských států a Evropským zemědělským fondem pro rozvoj venkova (EAFRD) (Fondation Robert Schuman, 2021). Tato politika byla zahájena v rámci reformy „Agendy 2000“, při které Komise stanovila tři základní cíle. Jedná se o cíle jako podpora konkurenceschopnosti evropského zemědělství v globálním měřítku, posílení postavení venkovských hospodářství a zajištění udržitelného rozvoje s ohledem na šetrný přístup k přírodním zdrojům (European Parliament, 2021). Hlavní priority pro oblast rozvoje venkova definuje unie následovně:

1. „podpora předávání znalostí v zemědělství, lesnictví a ve venkovských oblastech;
2. zvýšení konkurenceschopnosti všech druhů zemědělské činnosti a zlepšení životaschopnosti zemědělských podniků;
3. podporování organizace potravinového řetězce a řízení rizik v zemědělství;
4. obnova, zachování a zlepšení ekosystémů závislých na zemědělství a lesnictví;
5. podpora účinného využívání zdrojů a přechodu na ekonomiku s nízkými emisemi CO₂, která je odolná vůči změně klimatu, v odvětvích zemědělství, potravinářství a lesnictví;
6. podpora sociálního začleňování, snižování chudoby a hospodářského rozvoje ve venkovských oblastech“ (Evropský parlament, 2021)

Od roku 2015 došlo ke klíčové provázanosti prvního a druhého pilíře SZP, tedy k provázanosti přímých plateb a rozvoje venkova. Všechny členské státy mohou mezi pilíři přesouvat finanční podpory v souladu nadefinované tzv. flexibility do maximální výše 15 %

ročního rozpočtu na SZP (Ministerstvo zemědělství ČR, 2019). Hlavním cílem je stále aktuálněji šetrnější přístup k životnímu prostředí a v rámci druhého pilíře poté například podpora mladých zemědělců (Euroskop, 2018).

3.2 Reformy Společné zemědělské politiky

Bylo zřejmé, že některé principy společné zemědělské politiky budou potřebovat reformovat tak, aby se přizpůsobily měnícímu se zemědělskému trhu. Základní problematikou zůstávala otázka vysokých cen obilovin. Jelikož velká část zemědělských produktů je závislá právě na obilovinách, bylo zapotřebí se problematice věnovat, jelikož se ceny ostatních produktů na ceně obilovin odrážely. S časem přišel velký pokrok a modernizace zemědělské techniky, a tím došlo ke zvýšení produktivity zemědělství. Díky zvýšení produktivity a výtěžnosti na jednotku plochy došlo ke zvýšení samotné produkce. V důsledku tak ve Společenství začal vznikat nadbytek některých produktů. Kladným výsledkem plnění cílů bylo zajištění potravinové soběstačnosti, což se ale ukázalo právě jako neudržitelný vývoj. Zejména poté stoupající podíl nákladů Společné zemědělské politiky na celkovém rozpočtu Společenství vedl k nutnosti reorganizace a zlepšení struktury SZP.

Velký zlomový okamžik nastal, když se právě Evropské společenství přeměnilo z importéra na exportéra zemědělské produkce. Základními důvody reformování Společné zemědělské politiky byla motivace snižování cen, kompenzační platby zaměřené na malé farmáře a zvyšování podpory zaměřené na ochranu životního prostředí (Tomšík, 2009). Důležité bylo udržet evropské zemědělství a jeho produkty konkurenceschopné na světovém trhu.

Začátkem sedmdesátých let se situace na agrárním trhu relativně stabilizovala. Zemědělství producenti měli zajištěnou slušnou životní úroveň a ceny produktů byly nakonec výhodné i pro konečné spotřebitele. Dosažení soběstačnosti však mělo velmi špatný vliv zejména na malé farmáře. Z rozpočtu Společné zemědělské politiky měly největší užitek velké firmy, které čerpaly až 80 % finančních prostředků SZP, zatímco malé farmy se museli dělit o 20 % rozpočtu Společné zemědělské politiky (Massot, 2018). Systém dával přednost velkým firmám, což mělo negativní dopady na životní prostředí, welfare zvířat a parametry půdy.

3.2.1 Reforma 1984 – Mléčné kvóty

V roce 1984 byly zavedena reforma, která je dnes známá pod názvem „Mléčné kvóty“. Hlavním cílem reformy bylo zmírnit rozpočtovou krizi způsobenou přebytkem mléka v

Evropě. Jednalo se tak o první reformu Společné zemědělské politiky. Nejednalo se o krok spojený s liberalizací trhu, nýbrž o kontrolu nad přebytkem mléka na evropském trhu (Petit, 1987). Reforma byla založena na zavedení tří důležitých opatření, a to na:

- celkovém garantovaném množství produkce – kvóta byla přidělena každé zemi
- referenčním množstvím – kvóty pro jednotlivé výrobce a výkupce mléka
- dani z mléka – daň, kterou výrobci museli zaplatit, pokud překročili kvóty (Delayen, 2007)

Mléčné kvóty byly relativně účinné právě při omezování celkového množství produkce. Limit produkce mléka byl ale stanoven nad rámec spotřeby evropského trhu, a proto muselo být stále okolo 10 % celkové produkce exportováno (Beck, 1991). Mléko se na světový trh vyváželo za minimální ceny, jelikož se evropské ceny nedokázaly těm světovým vyrovnat. To bylo proveditelné a možné pouze s vývozními subvencemi (Delayen, 2007). Nadbytek mléčné produkce byl tak eliminován, ale v žádném případě odstraněn.

Tato reforma výrazně omezila výrobu mléka v celém Společenství a měla velký dopad na tržní ceny mléčných výrobků na světovém trhu. Produkce mléka v letech 1987 až 1988 klesla o 12,5 % oproti produkci z roku 1983. Tento fakt s sebou přinesl velký dopad na sociální politiku v evropském zemědělství. Kvůli kvótám se totiž zvýšila nezaměstnanost. S tímto problémem měli největší potíže malé farmy rodinného typu (Beck, 1991). Dalším problémem tohoto plánu byl dopad na náklady spojené s výrobou a zpracováním mléka. Ve zpracovatelském sektoru nebyly využity zařízení na maximum, a tím se náklady na zpracovávání produktů zvýšily (Petit, 1987). Tyto zvýšené náklady na produkci měly dopad na ceny mléčných výrobků pro samotného spotřebitele.

3.2.2 Reforma 1988

Výsledky reformy z roku 1984 nebyly příliš uspokojivé a následující léta se dále nesla v duchu velké nákladovosti. Společenství se proto rozhodlo na začátku roku 1988 zavést přelomovou reformu ve způsobu financování SZP. Hlavním cílem této reformy bylo stabilizovat trh a vyřešit problém se skladovými zásobami některých produktů. Zásadní vliv na rozpočet Společné zemědělské politiky měla produkce obilovin, která se právě touto reformou měla omezit stejně jak se tomu stalo již v roce 1984 s mlékem.

Společenství použilo model mléčných kvót a rozhodlo se stanovit maximální garantované množství i u obilovin. Pokud by se garantované množství překročilo, měla následovat penalizace v podobě snižování výkupní ceny. Stejný systém se dále uplatnil i u

dalších zemědělských komodit jako olejniny, víno, bavlna, ovoce a zelenina. Na shromáždění Evropské rady v Bruselu roku 1988 byl nastaven i limit budoucích výdajů, což hrálo klíčovou roli v rozpočtu Společenství. Výdaje měly od té chvíle dovoleno růst maximálně 74 % tempem vzhledem k HDP celého Evropského společenství (Neuman, 2007). Byl vypracován tzv. Střednědobý plán, ve kterém byly zpracovány předpokládané výdaje v následujících letech. Jelikož všechna zavedená opatření do této doby nedosáhly žádných velkých úspěchů, byla jen čtyři roky po summitu v Bruselu představena další reforma.

3.2.3 McSharryho reforma 1992

Jak již bylo naznačeno v předchozí kapitole, po aplikaci reforem z roku 1984 a roku 1988 následovala přelomová a jedna z nejnámějších reforem Společné zemědělské politiky, a to McSharryho reforma z roku 1992. Evropská komise poprvé připustila, že současný návrh fungování SZP není ekvivalentní k měnící se situaci. Společenství totiž již nadále nebylo primárně importující subjekt, nýbrž se začalo většina produktů exportovat. Reforma obsahovala několik důležitých bodů:

- zlepšit konkurenceschopnost zemědělství Evropské unie
- stabilizovat zemědělské trhy
- diverzifikovat výrobu
- chránit životní prostředí
- stabilizovat rozpočet Evropské unie
- tlak na zvýšení kvality potravin (König, 2009)

Komisař McSharry se pustil do zpracovávání svého plánu již krátce po svém jmenování, v roce 1989. McSharry pracoval na reformě částečně utajovaně, a to pouze s úzkým týmem spolupracovníků. Potřeba reformy byla již známá, ale i tak budoucí reforma nebyla přijata úplně pozitivně. Opatření Mcsharryho reformy obsahovala podstatné snížení přímé cenové podpory (eAGRI, 2021). Místo přímých plateb měli farmáři získávat podporu založenou na velikosti obhospodařované půdy a průměrných výnosech.

McSharryho reformou byla přijata tzv. agroenvironmentální opatření, která vyzdvihovala důležitost šetrnosti k životnímu prostředí a udržování venkovské krajiny. Neméně důležitým výsledkem reformy bylo zavedení podpory zemědělcům, kteří odcházeli do předčasného důchodu. Reforma se dále opírala i o důležitost zalesňování půdy a rozvoje lesnictví (Tomšík, 2009). Princip reformy byl založen na přímých platbách, kompenzačních platbách,

kteře již nebyly vázány na produkci, a na opatřech, která měla přinést větší stabilitu a kontinuitu v otázce ochrany životního prostředí.

Nicméně trh se zemědělskými produkty se nepodařilo vyrovnat, počet producentů mezi rokem 1992 a 2003 rostl, a ani podíl rozpočtu celého Společenství se na SZP nesnížil, což znamenalo, že si agrární sektor nadále udržoval silnou subvenční pozici (Pělucha, 2012).

3.2.4 Agenda 2000

Roku 1999 proběhl v Berlíně summit, který rozhodl o rozvíjení zmíněných bodů McSharryho reformy. Souhrn nových opatření vstoupila v platnost pod názvem Agenda 2000 – „Za silnější a širší Evropu“, která měla EU připravit na její rozšíření o státy střední a východní Evropy. Zásadními přínosy reformy „Agenda 2000“ jsou:

- začlenění environmentálních cílů
- vyplácení přímých plateb
- kvalita a bezpečnost potravin
- zachování přírodního bohatství
- snižování cenových podpor
- péče o rozvoj venkova (Fojtíková, 2008)

Tato reforma byla vypracovaná již v roce 1997, ale schválena byla právě až na summitu Evropské rady v Berlíně v roce 1999. Agenda 2000 prohlubuje problematiku trvale udržitelného venkova a začlenění ekologických cílů do SZP. Součástí reformy Agenda 2000 byl stanoven finanční rámec pro období od roku 2000 do roku 2006 a bylo představeno formování nové regionální politiky (AGRIS, 2020).

Komise předložila návrhy, které stály na třech hlavních pilířích. Body měly poukázat na nutnost posílení a modernizaci zemědělského sektoru. Zprvė se jednalo o nutnost aktualizování modelu evropského zemědělství. Druhý pilíř poukazoval na nutnost zmenšení rozdílů mezi regiony, především jejich bohatství a hospodářský rozvoj. Jako poslední důležitý bod stanovila Komise velmi striktní plán financování a sním i způsob sestavování rozpočtu EU. Cílem bylo apelovat na dodržování priorit u rozpočtových příjmů, které se měly do roku 2006 jen mírně navyšovat (Agris, 2000). To, proč Společenství potřebovalo reformu zapříčinilo několik skutečností. Především u některých zemědělských produktů začalo reálně hrozit, že opět dojde k nadměrné produkci. Dále v květnu roku 1999 vstoupila v platnost Amsterodamská smlouva, která zavazuje Evropskou unii k ochraně životního prostředí. V neposlední řadě bylo zapotřebí se přizpůsobit poptávce a požadavkům spotřebitelů (Cunha,

2011). Pro spotřebitelé se například stále více aktuálnější a důležitější tématem stává oblast kvality a původu potravin. V pozadí nezůstávala ani otázka ochrany a pohody zvířat, tzv. welfare.

Základním cílem reformy Agenda 2000 bylo připravit Společenství na rozšíření se o země střední a východní Evropy. Cílem dokumentu bylo také zlepšení a zapracování na problémech spojených s životním prostředím, a to v rámci druhého pilíře politiky rozvoje venkova. Problémem však stále zůstávala přehnaně velká byrokracie, centralizace a administrativní náročnost, čímž trpěly právě nejpotřebnější regiony. Na druhou stranu se podařilo snížit garantované ceny. Ceny hovězího masa poklesly o 15 % původní ceny a u cen obilovin došlo ke snížení o 35 % (The Impact of Europe's Agricultural Policy, 2012). Aby byly zemědělcům snížené garantované ceny nějak vykompenzovány, Společenství vyplácelo zemědělcům přímé platby, které byly v tomto období navýšeny. Díky snižování cen se podařilo evropskému agrárnímu sektoru konkurovat tomu světovému. Tato skutečnost podporovala konkurenceschopnost evropských zemědělských produktů na světovém trhu, což mělo pozitivní dopad jak na situaci samotného evropského trhu, tak i na export produktů.

Politika rozvoje venkova byla v reformě Agenda 2000 zahrnuta v druhém pilíři. Tato politika nadále podporovala mnoho iniciativ a zároveň pomáhala zemědělcům diverzifikovat produkci, zlepšovat produktový marketing a přizpůsobovat se a zahrnovat trvale udržitelné postupy v jejich podnikání (European Union, 2012).

3.2.5 Fishelora reforma 2003

Tržní opatření stále pokračovala v duchu Agendy 2000 a dále se usilovalo o snižování intervenčních cen. Jednou z nejdiskutovanějších komodit se staly opět obiloviny. Na druhou stranu se zároveň stále jednalo i o jedno z nejcitlivějších témat v agrární politice, a tak nedošlo k žádným důrazným změnám.

V červenci roku 2002 komisař pro zemědělství a rybolov Fischler předložil Evropské Radě Střednědobou zprávu, tzv. Mid-Term Review. Tento dokument měl zhodnotit předešlou reformu, tedy Agendu 2000. Obsah dokumentu se ukázal jako velmi závažný a bylo nutné představit nová opatření (Cunha, 2011). Již v říjnu roku 2002 se v Bruselu na schůzi předsedů vlád představil rozpočtový rámcový plán do roku 2013. V červnu 2003 se poté schválila finální verze Fischlerovy reformy, která vstoupila v platnost v roce 2005. Reforma měla snížit závislost Společné zemědělské politiky na rozpočtu unie, zaručit rozvoj venkova a opět zlepšit konkurenceschopnost evropského zemědělského sektoru. Jedná se o nejradikálnější reformu v celé historii Společné zemědělské politiky (eAGRI, 2021).

Hlavním cílem této reformy bylo vytvoření modelu multifunkčního evropského zemědělství (Kučerová, 2010). Přesto byla schválena verze o něco méně radikálnější než ta původní. Reforma zahrnovala dvě hlavní oblasti, a to horizontální oblast a tržní opatření. Horizontální oblast se detailněji zaobírala především níže vypsány body:

- odstranění vazby na produkci, tzv. decoupling
- modulace přímých plateb
- cross-compliance (křížové posouzení) a audit farem
- opatření týkající se rozvoje venkova
- systém Set aside – ukládání orné půdy do klidu
- snižování intervenčních cen (Queisner, 2013)

Decoupling je založen na odstranění přímých plateb. Jedná se o zavedení jednotné platby na farmu neboli producenta oproti předešlému systému, kdy se platby odvíjeli od produkce na farmě. Jeden zemědělský producent obdržel jednu platbu. Zemědělci si mohli sami rozhodnout, jak naloží se svojí půdou a zvířaty, což je více nutilo se přizpůsobit poptávce trhu. Členské státy měly určitou volnost při oddělení plateb od produkce. Francie a Španělsko využily všechny možnosti a u některých komodit ponechaly historický model klasických přímých plateb. Na druhé straně Německo a Irsko se rozhodlo k úplnému odstranění přímých plateb. Střední cestu poté vybrala Itálie, když se rozhodla ponechat přímé platby spojené jen s určitými platbami (Kilian, 2012).

Nové členské státy, které vstoupily do EU v roce 2004, využívali systém SAPS, tzv. single area payment scheme (jednotné platby na plochu). Výše platby se již neodvíjela od velikosti produkce, nýbrž se vypočítala jako aritmetický průměr přímých plateb za období 2000-2003 (Vošta, 2010). Tento systém využívá osm nových členských zemí (Estonsko, Kypr, Česko, Litva, Lotyšsko, Maďarsko, Polsko, Slovensko) bez dvou dalších, Malty a Slovinska. Uspořádání a fungování systému SAPS bylo mnohem jednodušší než systém, který používaly původní členské státy. Tento systém totiž snižoval možnost, že by se nevyčerpaly celkové nárokové částky.

Cross-compliance je politický nástroj pro zavedení několika agroenvironmentálních norem. Tento rámec zahrnuje minimální standardy na ochranu blaha zvířat, půdy, vody, bezpečnosti potravin, biodiverzity a dalších bodů, kterých se zemědělská výroba bezprostředně dotýká (Pělucha, 2012). Důležité je, že výpis všech standardů je závazný pro každého zemědělce, který obdrží přímé platby (Pělucha, 2008). Pokud by držitel finanční podpory nedodržoval systém cross-compliance, následovayi by sankce, které jsou v opatření

také zahrnuty. Cross-compliance obsahuje soubor 18 standardů, které byly v roce 2015 sníženy na třináct. Mezi stávající standardy patří například:

- identifikace a registrace skotu
- ochrana divoké flóry a fauny
- hygiena potravin a krmiv
- ochrana volně žijících ptáků
- ochrana vody před znečištěním dusičnany
- identifikace a registrace prasat
- identifikace a registrace ovcí a koz (Talmhaíochta, 2016)

Program zanechávání země ladem (tzv. set-aside payment) měl v této době především eliminovat nadprodukcí. Zemědělci získávali platby, pokud nechávali část půdy ležet ladem, popřípadě na části půdy pěstovali rostliny, které nebyly určené ke konzumaci (OECD, 2011). V současné době se podobný mechanismus objevuje při povinných ekologických plochách. Dnes již ale není hlavní cíl eliminování nadprodukce, nýbrž ekologické a udržitelné zacházení s půdou.

Dalším zahrnutým bodem je systém modulace neboli přesun finančních podpor zaměřené na podporu druhého pilíře SZP. Přesněji to znamenalo přesun určitého procenta financí z prvního pilíře Společné zemědělské politiky na rozvoj venkova (eAGRI, 2021). S implementací Fischlerovy reformy již platby zemědělcům nezávisely na počtu zvířat nebo velikosti obhospodařované plochy. Místo toho byly příspěvky založeny na historických platbách (Kilian, 2012). Zemědělci již nemuseli na své půdě nic pěstovat s cílem vyprodukování co největšího objemu komodity. Zemědělci však museli půdu udržovat v dobrém zemědělském a environmentálním stavu.

3.2.6 Health Check 2008

Po zavedení Fischlerovy reformy z roku 2003 bylo zapotřebí provést Health Check (2008) neboli Kontrolu funkčnosti, jejíž hlavním cílem bylo analyzovat situaci současného agrárního sektoru. Mezi hlavní cíle patřily:

- posílení konkurenceschopnosti zemědělského odvětví
- podporovat udržitelné zemědělství a inovace
- úprava přímých plateb vlastníkům farem (Euroskop, 2009)

Health Check byl integrovanou kontrolou Fischlerovy reformy. Představily se body, jak modernizovat zemědělství, jak zefektivnit SZP, a především jak odstranit omezení pro

zemědělce (eAGRI, 2021). Cílem bylo pomoci zemědělcům lépe reagovat na signály z trhu a čelit novým výzvám jako je změna klimatu, bioenergie a hospodaření s vodou. Tento dokument také zahrnoval postupné ukončení kvót na mléko, úpravu intervenčních mechanismů a posílení modulace. Členské země, které měly to právo, mohly dále uplatňovat jednotné platby na plochu (SAPS), a to až do roku 2013 (Tomšík, 2009). Jako nepotřebný nástroj, který Evropská unie uplatňovala, byl uveden program uvedení půdy do klidu. Farmáři již neměli povinnost nechávat část své půdy ležet ladem (Talmhaíochta, 2016).

3.2.7 Zhodnocení situace SZP po reformách

Během let své existence Společná zemědělská politika prošla několika reformami. V této oblasti bylo také definováno několik nových výzev, kterým bude muset moderní zemědělství v budoucnu čelit. Jedná se o výzvy jako řízení rizik, změna klimatu, využití biopaliv, šetrné zacházení s vodou a biodiverzita, které byly v rámci Evropského plánu hospodářské obnovy schváleny v roce 2009 (eAGRI, 2021).

„Je zajímavé, že různorodé požadavky na reformy nejsou konzistentní a mohou ve skutečnosti jedna druhou oslabovat, místo aby se navzájem posilovaly. Je zřejmé, že existuje posílení v tom smyslu, že „je třeba něco udělat“, ale na druhou stranu existuje mnohem méně společných ukotvení ve směru, jaké reformy by měly trvat. Ve skutečnosti některé reformní myšlenky ukazují opačné cíle a vize. Krize bezpečnosti potravin významně přispěla k požadavku reformy SZP a pravděpodobně více než cokoli jiného zařadilo reformy SZP do politického programu. Při nejmenším tato krize upoutala povědomí široké veřejnosti o zemědělské politice. Reformní myšlenky však z této agendy vycházející mají tendenci jít spíše směrem k větším regulacím a větším dotacím. Například pouze málo ekologických aktivistických uskupení a organizací, které v poslední době vyvíjely tlak pro radikální přehodnocení zemědělské politiky v EU, vnímá liberalizaci v obchodě a jednání WTO jako pozitivní vývoj“ (Swinnen, 2001, str. 20).

V roce 2003 byla představena Fischlerova reforma která se od předešlé McSharryho reformy a reformy Agenda 2000 lišila v jedné zásadní věci. Platby již nebyly přímo spojeny s produkcí, ale byly spojeny s rozlohou zemědělské půdy, kterou jednotliví zemědělci obhospodařovali (Cunha, 2011). Účelem reformy bylo zjistit, zda příspěvky spíše prospívají vlastníkům půdy, či přímo zemědělcům. Tato skutečnost je obzvláště důležitá pro země s vysokým podílem pronajaté zemědělské plochy (Kilian, 2012). Do této kategorie spadá například i Česká republika. Dalšími velmi důležitými body se staly například ty agroenvironmentální. Dle Evropského účetního dvora však ekologizace ve skutečnosti neměla

příliš pozitivní dopady na životní prostředí ani klima, jak se očekávalo. K této skutečnosti došlo zejména kvůli nedostatečnému zacílení a nastavení opatření pro čerpání zelených plateb, což zemědělcům umožňovalo upravovat své zemědělské postupy pouze okrajově (Fondation Robert Schuman, 2021).

Tabulka 1 - Historický vývoj Společné zemědělské politiky

Počátek SZP 60. léta	70. - 80. léta	McSharryho reforma 1992	Agenda 2000	Fischlerova reforma 2003	Health check 2008
Potravinová soběstačnost	Nadprodukce	Kompenzační platby	Prohlubování reformního procesu	Životní prostředí	Posílení předchozí reformy
Zvýšení produktivity	Nárůst výdajů	Snižování přebytků	Rozvoj venkova	SAPS	Uvolnění kvót
Stabilizace trhů	Řízení nabídky	Stabilizace rozpočtu	Omezení intervence na trhu	Rozdělení EAGGF	
Zajištění přiměřených cen				Cross-compliance	
				Decoupling	

Zdroj: Vlastní zpracování dle (eAGRI, 2021)

Postupným vývojem Společné zemědělské politiky se změnila i její cíle. Díky reformám bylo evropské zemědělství více konkurenceschopné a tím se agrární sektor ve větší míře orientoval na možnosti exportu. Podpory jsou nyní vypláceny bez vazby na vyrobenou produkci, nýbrž s vazbou na obhospodařovanou plochu. Postupem času je kladen i větší důraz v oblasti ochrany životního prostředí, vody, biodiverzity, a rozvoje venkova.

3.3 Rozpočet Evropské unie

Aby mohla Společná zemědělská politika EU plnohodnotně fungovat, je zapotřebí tuto politiku zahrnovat a uvažovat v celkovém rozpočtu Evropské unie. Od začátku fungování Společenství čelí Společné zemědělské politiky vysoké nákladovosti. To je jeden z hlavních důvodů proč se Evropská unie snaží podíl celkového rozpočtu vyhrazeného na SZP aktivně snižovat. „Rozpočet Evropské unie pomáhá dosahovat toho, co má pro Evropany význam. Na počátku evropského projektu stála myšlenka, že sloučení zdrojů Evropu posílí a stane se klíčem k prosperitě a míru. Rozpočet EU v tom pokračuje: financují se z něj projekty, které vylepšují životy evropských občanů“ (Evropská komise, 2019, str. 5).

Rozpočet EU je určen primárně pro investice. Z tohoto důvodu EU přijímá dlouhodobé plány výdajů, známé pod označením Víceleté finanční rámce (VFR), které se stanovují na 5-7 let a definují priority a limity výdajů celé Unie. Nejnovější VFR platí od roku 2021 do roku 2027. Z rozpočtu EU se financují oblasti jako například rozvoj venkova, ochrana životního prostředí, ochrana vnějších hranic, prosazování lidských práv, nebo evropská správa (European Union, 2021). Společná zemědělská politika je financovaná ze dvou forem zdrojů. Zaprvé jsou zemědělské výdaje financovány z EAGF. Tento fond poskytuje finance na přímé platby zemědělcům a na opatření pro regulaci zemědělských trhů (intervence, vývozní náklady). Zadruhé EAFRD financuje programy na rozvoj venkova členských zemí. Tyto dva finanční nástroje od 1. ledna 2007 nahradily EAGGF (EU Funds, 2021).

O finální podobě rozpočtu rozhodují Evropská komise, Evropská rada (EUCO) a Evropský parlament. První návrh rozpočtu předkládá Komise Radě a Parlamentu. Oba orgány EU se následně k návrhu vyjádří, popřípadě předloží návrh na změny. Pokud se Komise, Rada a Parlament neshodnou, musí společně hledat, a hlavně najít kompromis. Rada a Parlament mají sice možnost ovlivňovat výši rozpočtu a způsob jeho rozdělování, avšak za správu rozpočtu odpovídá jedině Komise (European Union, 2021).

Příjmy do rozpočtu EU tvoří především tzv. vlastní zdroje, které jsou dofinancovány dalšími zdroji, tzv. různými. Zásadní je, že rozpočet je vždy vyvážený a nikdy nevykazuje schodek.

Vlastní zdroje:

- tradiční vlastní zdroj z cel
- daň z přidané hodnoty (DPH) – malý podíl vybraný každým členským státem
- zdroj z hrubého národního důchodu (HND) – závisí na finanční situaci jednotlivých států (Evropská komise, 2019)

Další zdroje:

- nevyčerpané prostředky (přebytky) z předcházejícího roku
- daně získané z mezd zaměstnanců EU
- příjmy z administrativních operací
- příspěvky třetích států na určité programy
- úroky z opožděných splátek, pokuty, apod (Ministerstvo financí ČR, 2009)

Evropská unie představila tři hlavní myšlenky stávajícího a nastávajících rozpočtů. Dle znění Evropské komise by rozpočet měl být moderní, jednoduchý a flexibilní.

- **„Moderní.** Komise navrhuje dále omezit byrokracii pro příjemce i řídicí orgány.
- **Jednoduchý.** Struktura rozpočtu bude přehlednější a bude více odpovídat prioritám EU. Komise navrhuje seškrtnat počet programů o více než třetinu (ze současných 58 na budoucích 37).
- **Flexibilní.** Návrh Komise zahrnuje zvýšenou flexibilitu v rámci programů i mezi nimi, aby bylo možné lépe zvládat krize, řešit nepředvídané události a reagovat na naléhavé situace v oblastech, jako jsou bezpečnost a migrace“ (Evropská komise, 2019, str. 28)

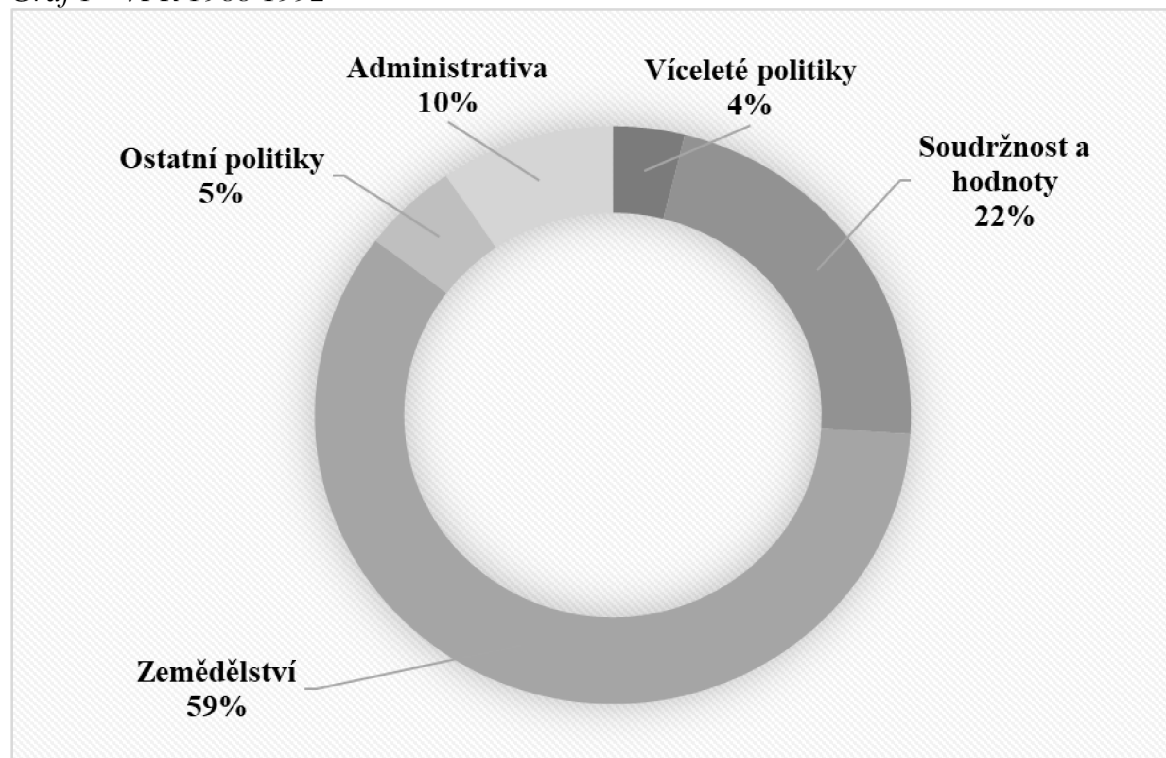
4 Vlastní práce

V prvních desetiletích fungování Společenství, SZP bezvýhradně spotřebovávala velkou část rozpočtu, což odráží historickou skutečnost, že zemědělská politika byla nejdůležitější společnou politikou EU. Koncem 70. let 20. století bylo na zemědělství cíleno téměř 80 % celkových výdajů Společenství (Greer, 2013). Poslední dobou, v důsledku několika rozšíření EU, reformami a zavedením Víceletého finančního rámce (VFR) byly výdaje SZP omezeny a sníženy. To tak větší zacílení na další důležité položky rozpočtu (politika soudržnosti a podpory konkurenceschopnosti). Zbylá část rozpočtu je dále rozdělena na vnější činnosti EU, vnitřní politiky a pro účely správy EU (Mrak, 2018). Jak již bylo nastíněno v teoretické části, aby mohla SZP fungovat, je zapotřebí ji uvažovat ve všech VFR.

4.1 VFR 1988-1992

Na období od roku 1988 do roku 1992 byl stanoven celkový rozpočet na 239 838 ECU (Evropská měnová jednotka) (Benedetto, 2019). V tomto období už SZP prošla prvotními reformami, a tak se podařilo podíl výdajů určené na zemědělství snížit na 59 % celkových nákladů Společenství, což je oproti téměř 80 % v 60. letech relativně radikální snížení (Cunha, 2011).

Graf 1 - VFR 1988-1992

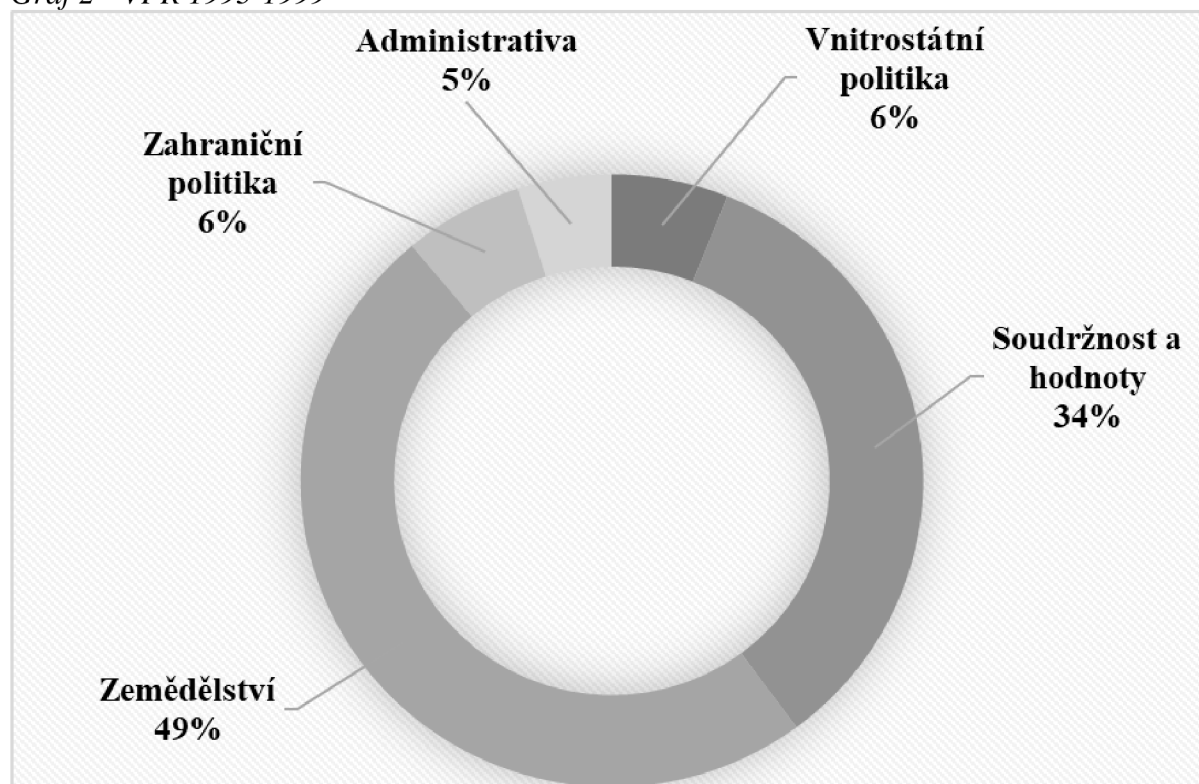

Zdroj: Vlastní zpracování (Benedetto, 2019)

4.2 VFR 1993-1999

V rozpočtu na období 1993-1999 se projevila McSharryho reforma z roku 1992, je tedy vidět opět snížení podílu SZP na celkovém rozpočtu Společenství. Mezi hlavní cíle lze zařadit: zlepšení konkurenceschopnosti, diverzifikace výroby, zvyšování kvality potravin, a především stabilizování rozpočtu Evropské unie (König, 2009). Právě tyto cíle vedly k dalšímu snížení podílu SZP na celkovém rozpočtu EU. Celkový rozpočet byl stanoven na 521 435 ECU, z kterého 49 % bylo vyhrazeno na SZP (255 570 ECU). Druhou nejvíce financovanou politikou pro toto období byla „Soudržnost a hodnoty“, jejíž hlavním úkolem je prosazování podpory harmonie celkového rozvoje členských států a regionů (European Commission, 2021).

Graf 2 - VFR 1993-1999

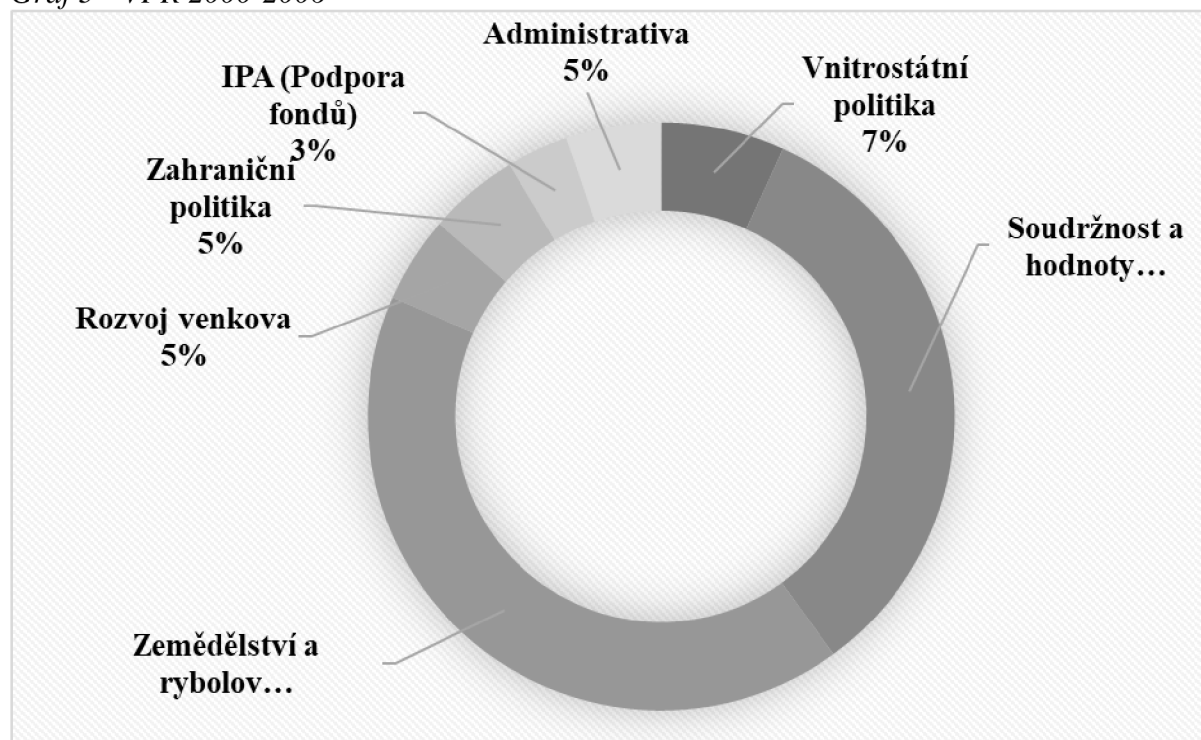
Zdroj: Vlastní zpracování (Benedetto, 2019)

4.3 VFR 2000-2006

Rok 2006 znamenal konec dalšího Víceletého finančního rámce, který byl zahájen roku 2000. Došlo k významným posunům a přizpůsobení výdajů, tak aby Evropa dokázala čelit novým výzvám jako globalizace, nový kontext mezinárodních vztahů a vliv lidstva na

životní prostředí. Došlo k působivému navýšení výdajů na výzkum, které vzrostly o 43 % a na vzdělání, které vzrostly téměř o 70 % (European Commission, 2007). V tomto finančním plánu se také například poprvé v rozpočtu uvažovalo s položkou rozvoj venkova. Na druhý pilíř bylo v tomto VFR vyhrazeno 5 % celkového rozpočtu (30,37 mld. eur). Na první pilíř z rozpočtu SZP připadlo 42 % celkového rozpočtu (267,37 mld. eur), což odpovídá 90 % celkovým výdajům SZP na toto období (Benedetto, 2019).

Graf 3 - VFR 2000-2006

Zdroj: Vlastní zpracování (Benedetto, 2019)

4.4 VFR 2007-2013

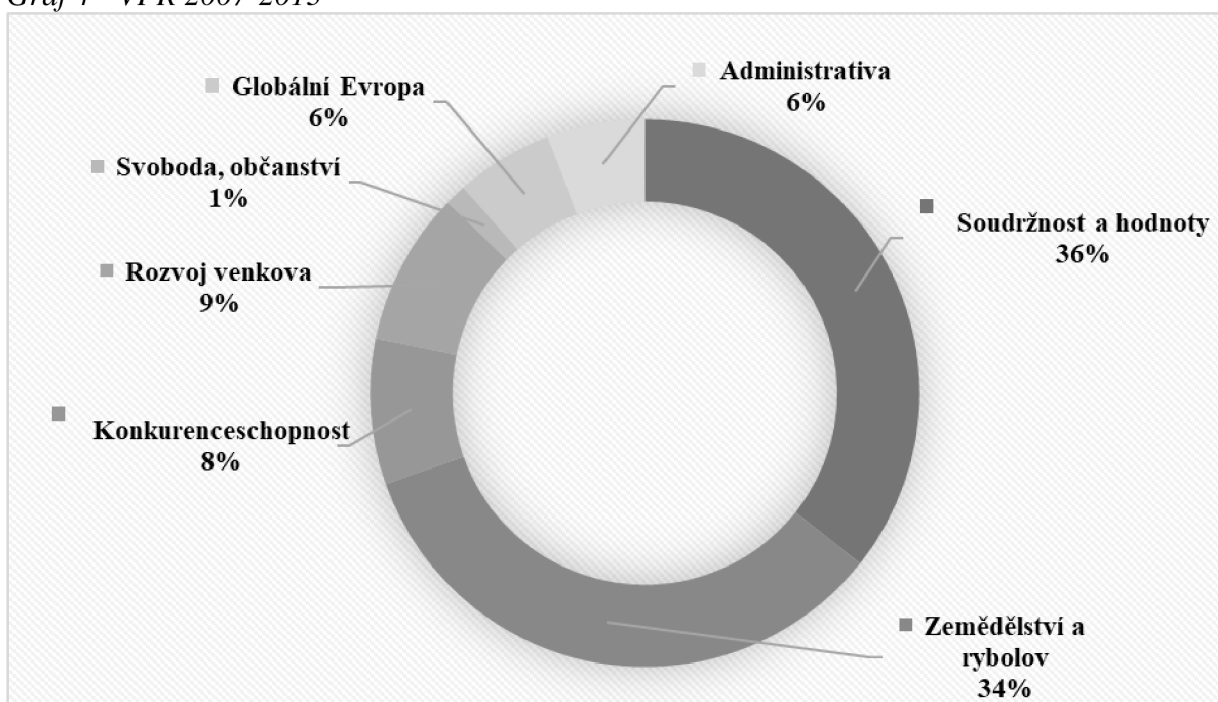
Výdaje se v období 2007-2013 řídily vzorem předchozího období. V tomto období však tvořila hlavní rizika správnost využití výdajů na zemědělskou politiku (European Union, 2014). Po dlouhých jednáních, která začala již v únoru 2004, byl v květnu 2006 schválen finální rozpočet na toto období všemi třemi klíčovými evropskými institucemi (MInisterstvo financí ČR, 2005). Dvě zásadní politiky (SZP, Soudržnost a hodnoty) tvořily dohromady 79 % celkového rozpočtu. Další důležitou součástí rozpočtu byla podpora konkurenceschopnosti členských zemí (74,098 mld. eur). Komise si na toto období stanovila několik cílů:

- sdílet a propagovat evropskou kulturu
- budovat solidaritu

- posílit základní práva, bojovat proti terorismu a organizovanému zločinu
- spolupracovat v otázkách migrace
- přispívat k prosperitě, stabilitě a bezpečnosti na hranicích členských států
- posílit ekonomickou situaci ve venkovských oblastech
- posílit výzkum, vzdělání, inovace
- posílit ekonomický potenciál v celé EU (European Commission, 2010)

Na Společnou zemědělskou politiku bylo vyhrazeno 43 % celkového rozpočtu EU. Na první pilíř bylo vyhrazeno 79 % celkových finančních prostředků SZP a druhému pilíři poté 21 % celkových finančních prostředků SZP.

Graf 4 - VFR 2007-2013

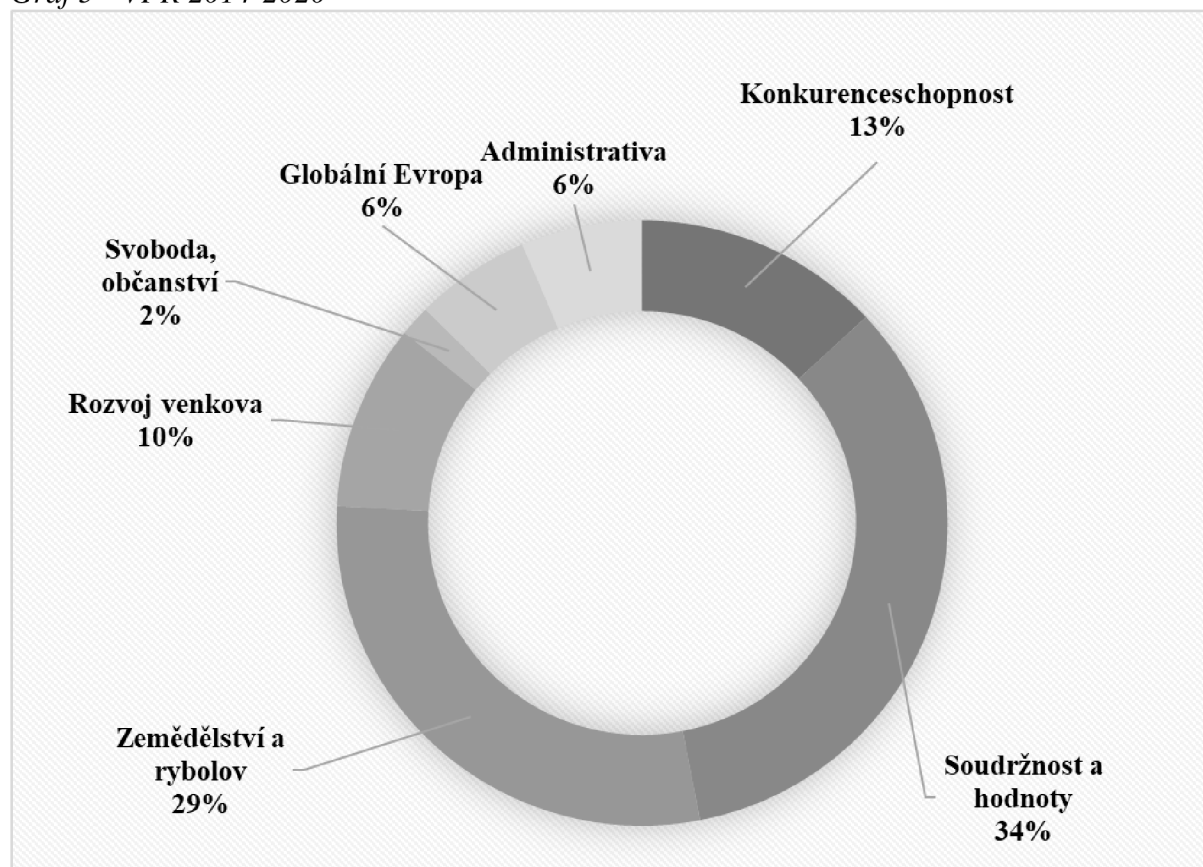
Zdroj: Vlastní zpracování (Benedetto, 2019)

4.5 VFR 2014-2020

Celkový rozpočet pro období 2014-2020 byl stanoven na 959,96 mld. eur, přičemž největší podíl finančních prostředků se přerozdělil mezi první (přímé platby) a druhý pilíř (podpora rozvoje venkova) Společné zemědělské politiky. Celková výdaje na SZP dosáhly v tomto období 373,18 mld. eur (39 % celkového rozpočtu EU). Na přímé platby bylo vyhrazeno 29 % celkového rozpočtu a na rozvoj venkova 10 % celkového rozpočtu EU.

Velký rozdíl nastal ve výši výdajů na oblast konkurenceschopnost, které se téměř zdvojnásobily. Pro celé období bylo na posílení konkurenceschopnosti evropských zemí vyhrazeno 125,614 mld. eur (13 % celkového rozpočtu), což bylo historicky nejvyšší navýšení v této oblasti. Výdaje na evropskou správu se podařilo držet nastavené ve stále konstantní hladině okolo 6 % celkového rozpočtu jako v minulých letech.

Graf 5 - VFR 2014-2020

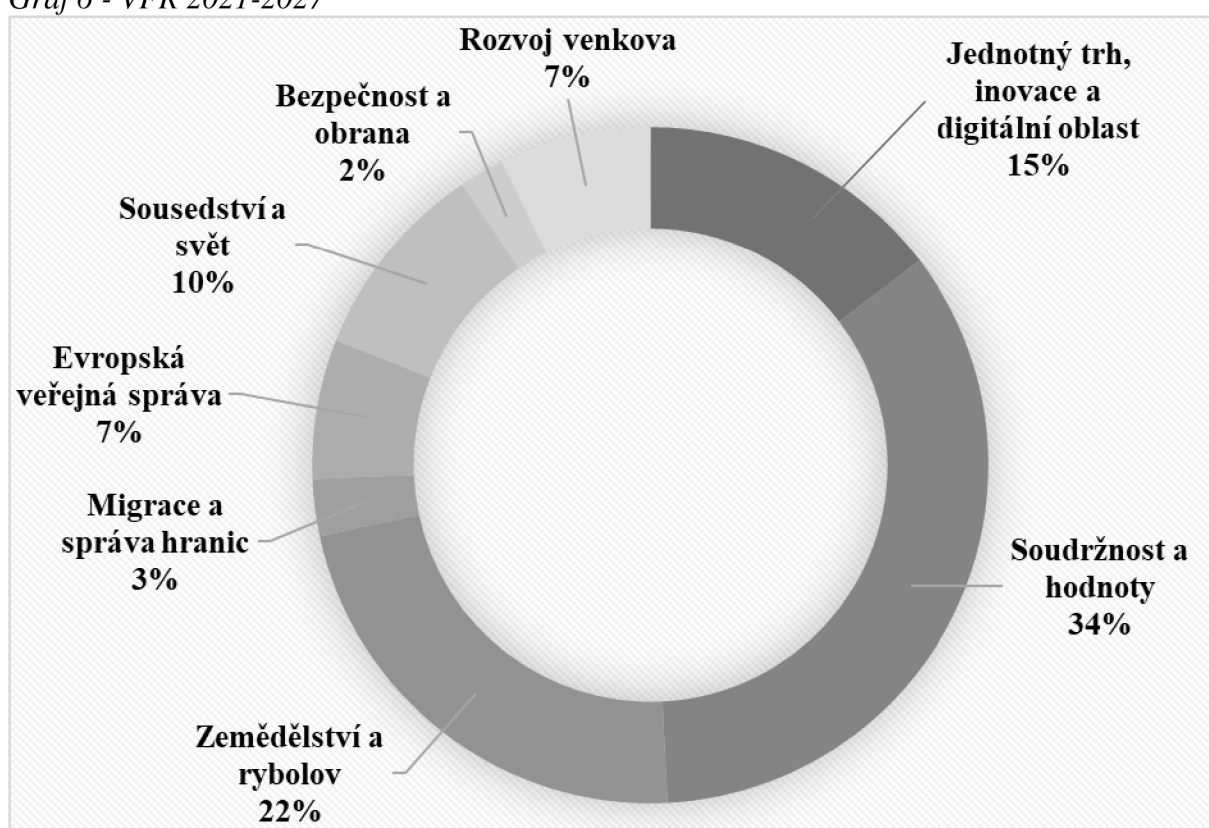

Zdroj: Vlastní zpracování (Benedetto, 2019)

4.6 VFR 2021-2027

První návrh na další VFR od roku 2021 do roku 2027 odprezentovala Evropská komise již v květnu 2018. Ke konečné dohodě a schválení finálního rozpočtu došlo na konci roku 2020 (Euroskop, 2021). Následující rozpočet EU je sestaven pro 27 členských zemí Unie a je stanoven na 1 134 mld. eur (Benedetto, 2019). Pro následující rozpočet se počítá dále se specifickými výdaji ve výši 750 mld. eur, a to na program NextGenerationEU (European Commission, 2021). Tyto finance mají podpořit představu o budoucí zelenější, digitálnější a odolnější Evropě (European Commission, 2020).

Graf 6 - VFR 2021-2027

Zdroj: Vlastní zpracování (Benedetto, 2019)

Po finském předsednictví se stal dle návrhu Evropské rady jejím předsedou Charles Michel. Michel 14. února 2020 předložil svůj návrh na Víceletý finanční rámec 2021-2027 (1,074 % unijního HND), který byl velmi podobný návrhu finského předsednictví (Euroskop, 2021). V celkové výši VFR došlo k velmi malé změně směrem nahoru (z 1,07 % na 1,074 % HND EU27). Finské předsednictví zvýšilo rozpočet SZP ve srovnání s návrhem Komise (navýšení o dalších 10 mld. eur k výdajům na druhý pilíř, přičemž výdaje na první pilíř se

zachovaly na úrovni navržené Komisí). Na rozdíl od návrhu Komise, Michel navrhoval, aby se výdaje na zemědělství zachovaly o něco vyšší než výdaje na soudržnost.

Vyjednávání a shledání konsensu trvalo rekordních 34 měsíců. Jedná se tak o nejdelší vyjednávací dobu v historii vyjednávání o VFR, kdy se komplikovanost vyjednávání odvíjí od rozšiřování EU o další členské státy, klesající ochoty jednotlivých států přispívat do společného rozpočtu Unie a také rozličné názory v podpoře SZP (Euroskop, 2021). Názorově proti sobě stojí například Francie, která jako země s největším podílem rozpočtu chce současné investice do zemědělství udržet, proti Dánsku, kde se vyjádřil například dánský ministr financí, že zvyšovat rozpočet ve chvíli, kdy se počet členských zemí snížil z 28 na 27, je nesmysl (Euobserver, 2018).

Komise stanovila v zemědělském odvětví devět konkrétních cílů: zvýšení konkurenceschopnosti, obnovení rovnováhy sil v potravinovém řetězci, opatření v oblasti změny klimatu, péče o životní prostředí, zachování krajiny a biodiverzity, podpora generační obměny, dynamické venkovské oblasti, ochrana kvality potravin a zdraví, zajištění spravedlivého příjmu (eAGRI, 2021).

4.6.1 Nový nástroj – NextGenerationEU

NextGenerationEU (NGEU) neboli nástroj pro obnovu a odolnost je dočasný nástroj určený k posílení a oživení ekonomik členských států EU. Jedná se o největší stimulační projekt, jaký byl kdy v historii Evropské unie představen a financován (European Commission, 2020). Hlavním cílem tohoto nástroje je pomoci členským státům se zotavit z krize po COVID-19 (European Union, 2021). Celkově se na financování vyhradilo 750 mld. eur, které se následně rozdělí na granty (390 mld. eur) a na půjčky (360 mld. eur). Největší podíl fondu by dle predikce měly vyčerpat státy Itálie a Španělsko (Euroskop, 2021).

Finanční prostředky z NextGenerationEU budou přerozděleny do sedmi samostatných programů:

- 1) React-EU
- 2) Just Transition Fund (Fond pro spravedlivou transformaci)
- 3) Rozvoj venkova
- 4) InvestEU
- 5) Horizont Europe
- 6) RescEU (European Commission, 2021)

Členské státy Evropské unie by si měly ustanovit, do jakých programů peníze z fondu obnovy budou chtít zafinancovat, do roku 2023 (Euroskop, 2021).

Aby si Komise zachovala svůj vysoký úvěrový rating a získala příznivé tržní podmínky pro půjčky, využije rezervy rozpočtu EU. Rezerva bude sloužit jako záruka, že EU bude schopna splácet své dluhy za jakýchkoli podmínek a okolností (European Union, 2021). Bude vytvořena finanční rezerva ve výši nejméně 450 miliard eur, právě proto, aby se členskými státy dařilo s budoucí krizí vypořádat co nejlépe (Fondation Robert Schuman, 2021). Načasování, objem a splatnost vydaných dluhopisů bude dále záviset na potřebách jednotlivých členských států Evropské unie. Získané finanční prostředky budou dle plánu splaceny z rozpočtů EU následujících let nebo dotčenými členskými státy nejpozději do roku 2058 (European Commission, 2020).

4.7 Vývoj financování SZP

I po téměř čtyřiceti letech fungování dosahoval podíl celkového rozpočtu na SZP téměř 50 %. I když zemědělský sektor například v porovnání se sektorem služeb poskytoval čím dál méně možností pro vytváření pracovních míst (European Council, 2021). Následně proto nový program Agenda 2000 vedl k vytvoření druhého pilíře SZP, pilíře věnovaného rozvoji venkova. Na druhý pilíř bylo vymezeno 30,37 mld. eur, což činilo 5 % celkového rozpočtu na celé období od roku 2000 do roku 2006 (Benedetto, 2019). Program měl zvýšit kvalitu příjmů ve venkovských oblastech, a především posílit sociální soudržnost v těchto oblastech (European Council, 2021).

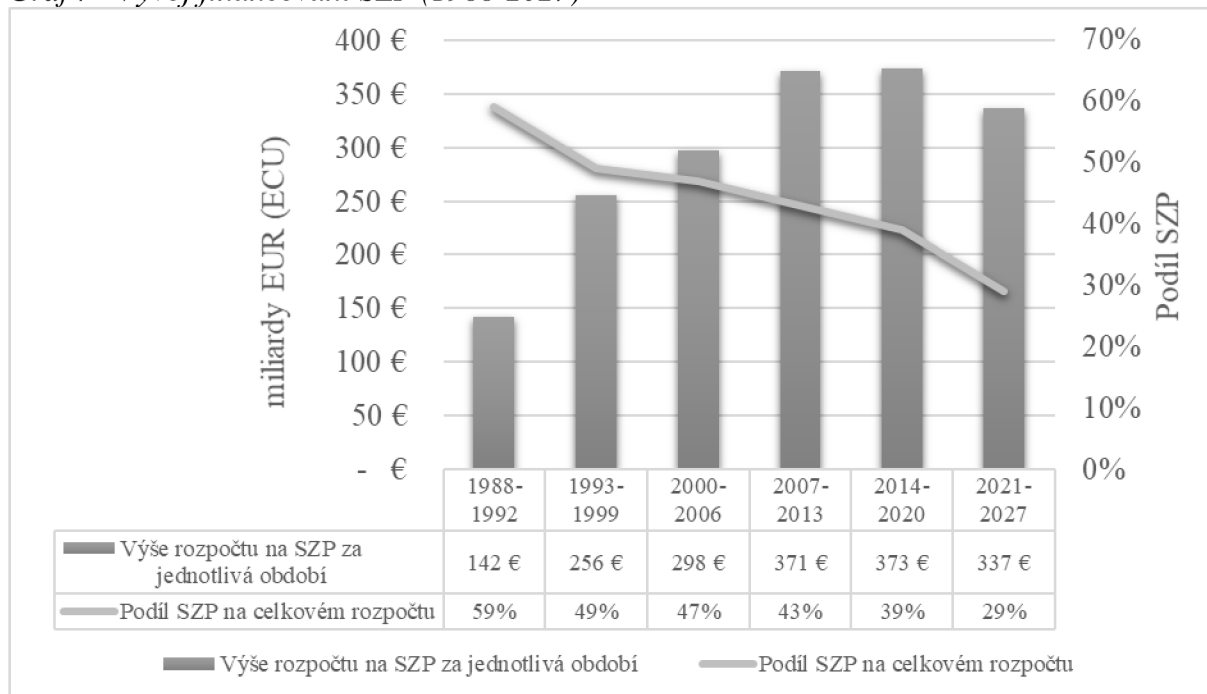
V rámci finančního plánování 2014-2020 byla hlavní změnou SZP ekologizace, na kterou bylo v rozpočtu vyhrazeno 30 % přímé podpory na zelené platby. Přídělení této podpory bylo podmíněno třemi podmínkami:

- 1) zachování trvalých travních porostů
- 2) diverzifikace plodin
- 3) vyhrazení alespoň 5 % orné půdy pro ekologickou produkci (zahrnují se například živé ploty nebo rybníky) (Fondation Robert Schuman, 2021)

Podíl Společné zemědělské politiky na celkovém rozpočtu Evropské unie se postupně cíleně snižuje (Euroskop, 2018). Přesto se stále jedná o oblast, do které plyne největší část rozpočtu. Dle grafu je evidentní, že se podíl na celkovém rozpočtu sice snižuje, což ale neplatí pro výdaje samotné. Výdaje byly například pro Víceletý finanční rámec pro období od roku

2000 do roku 2006 stanovy na 297 mld. eur, zatímco pro minulé období od roku 2014 do roku 2020 na 373 mld. eur (Benedetto, 2019).

Graf 7 - Vývoj financování SZP (1988-2027)

Zdroj: Vlastní zpracování (Benedetto, 2019)

V šedesátých letech dosahovaly výdaje na SZP téměř 80 % celkového evropského rozpočtu. Ve finančních perspektivách na budoucí období se počítalo s nutností snižování tohoto podílu. K tomu napomohlo několik reforem. Velký rozdíl nastal po zavedení McSharryho reformy (1992), kdy se podíl povedl snížit na necelých 60 %. Po zavedení 2. pilíře SZP, který vešel v platnost spolu s programem Agenda 2000, se postupně čím dál větší podíl finančních prostředků přesouval právě na podporu rozvoje venkova. Ve Víceletém finančním rámci na první období, které zahrnovalo druhý pilíř, se na tuto oblast vyhradilo okolo 10 % rozpočtu SZP (30,37 mld. eur). Na období 2007-2013 se podíl zdvojnásobil, bylo zafinancováno 21 % celkového rozpočtu SZP (78,23 mld. eur) a ve finanční perspektivě na období 2014-2020 šlo zhruba 25 % výdajů SZP (95,32 mld. eur) právě do druhého pilíře. V následujícím VFR 2021-2027 se podíl rozpočtu SZP financovaný do rozvoje venkova zachová okolo 25 %.

Zlomový okamžik v rozložení podílů jednotlivých politik EU nastal v celkové finanční perspektivě na období od roku 2021 do roku 2027, kdy se historicky poprvé větší část rozpočtu se zacílí na podporu oblasti „Soudržnost a hodnoty“ (34 % celkového rozpočtu). Na

toto období je pro SZP vyhrazeno 29 % celkového rozpočtu EU. Celkově se jedná o 336, 62 mld. eur a prostředky budou opět rozděleny mezi dva pilíře SZP.

- **1. pilíř: 75,5 % rozpočtu SZP**, což odpovídá 22 % celkového rozpočtu EU (254,24 mld. eur)
- **2. pilíř: 25,5 % rozpočtu SZP**, což odpovídá 7 % celkového rozpočtu EU (82,37 mld. eur)

Nově vypadající Společná zemědělská politika má velké ambice v oblasti zlepšování kvality potravin, přístupu k využívání přírodních zdrojů a zajišťování kvalitních podmínek pro život hospodářských zvířat. Další nové povinnosti pro každého zemědělce bude např. zachovávání správného osevního postupu s cílem zlepšení biodiverzity v přírodě (Euroskop, 2018). Evropská komise svým ambiciózním plánem chce postupně směřovat k udržitelné, cirkulární, energeticky zdatné, klimaticky neutrální a odolné evropské ekonomice. Komise si uvědomuje a počítá do budoucna s nutností ochrany a obnovy zlepšení kvality životního prostředí, vzduchu, vody a půdy (European Commission, 2021).

4.8 Využití finančních prostředků SZP dle členských států

Druhá část vlastní práce se věnuje rozdělení a analýze typů finančních prostředků dle jednotlivých členských států EU za rok 2020. Před podrobnější analýzou toků a rozpočtu SZP jednotlivých zemí EU je zapotřebí si představit situaci a rozdělení půdy v Evropě.

Dle poslední dostupné analýzy venkovské oblasti zabírají 76,1 % celkové plochy všech států EU27, v kterých žije 26,1 % celkové populace všech členských států EU. Největší část populace (39,7 %) žije ve městech, které se rozprostírají na 4,1 % celkové plochy. Na předměstích a v menších městech poté bydlí zbylých 34, 2 % populace Evropské unie. Plocha měst a předměstí dosahuje 19,8 % podílu celkové rozlohy půdy (Europäische Kommission, 2021).

Na rok 2020 dosáhly investované finanční prostředky do SZP 54,67 mld. eur. Na přímé platby (první pilíř) bylo vyhrazeno 69,9 % těchto celkových finančních prostředků, tedy 38,23 mld. eur, na tržní opatření 2,52 mld. eur (4,6 % celkového rozpočtu SZP_2020) a na rozvoj venkova poté 25,5 % celkového rozpočtu SZP na rok 2020 (13,91 mld. eur). Ve skupině přímých plateb bylo financováno 84,6 % na oddělené přímé platby (decoupled direct aids), 14,3 % na ostatní přímé platby a 1,1 % na proplácení přímých podpor dle finanční disciplíny. Největší podíl z finančních prostředků na přímé podpory pro rok 2020 bylo zafinancováno na podporu odvětví ovoce a zeleniny (34,3 %) a do vinného sektoru (41,9 %).

Tabulka 2 - Přehled finančních prostředků pro financování SZP dle zemí EU27 (2020)

Země	Přímé platby (1 000 EUR)	Rozvoj venkova (1 000 EUR)	Tržní opatření (1 000 EUR)	Celkově (1 000 EUR)
Belgie	481 836,00 €	102 723,00 €	60 758,00 €	645 317,00 €
Bulharsko	781 855,00 €	338 990,00 €	18 386,00 €	1 139 231,00 €
Česko	855 832,00 €	321 615,00 €	16 537,00 €	1 193 984,00 €
Dánsko	814 070,00 €	151 589,00 €	12 212,00 €	977 871,00 €
Německo	4 768 123,00 €	1 394 589,00 €	117 256,00 €	6 279 968,00 €
Estonsko	142 536,00 €	129 177,00 €	1 476,00 €	273 189,00 €
Irsko	1 201 194,00 €	312 570,00 €	59 338,00 €	1 573 102,00 €
Řecko	1 982 609,00 €	698 261,00 €	59 445,00 €	2 740 315,00 €
Španělsko	5 125 093,00 €	1 183 394,00 €	599 856,00 €	6 908 343,00 €
Francie	6 909 823,00 €	1 987 740,00 €	550 551,00 €	9 448 114,00 €
Chorvatsko	317 338,00 €	282 343,00 €	13 016,00 €	612 697,00 €
Itálie	3 599 133,00 €	1 501 763,00 €	677 514,00 €	5 778 410,00 €
Kypr	48 125,00 €	18 881,00 €	5 922,00 €	72 928,00 €
Lotyšsko	277 306,00 €	161 492,00 €	3 048,00 €	441 846,00 €
Litva	480 492,00 €	264 151,00 €	3 344,00 €	747 987,00 €
Lucembursko	32 841,00 €	14 511,00 €	556,00 €	47 908,00 €
Maďarsko	1 266 719,00 €	486 663,00 €	40 211,00 €	1 793 593,00 €
Malta	5 117,00 €	13 859,00 €	344,00 €	19 320,00 €
Nizozemsko	666 190,00 €	147 976,00 €	22 583,00 €	836 749,00 €
Rakousko	691 897,00 €	567 266,00 €	22 298,00 €	1 281 461,00 €
Polsko	3 402 201,00 €	1 187 301,00 €	25 553,00 €	4 615 055,00 €
Portugalsko	680 228,00 €	582 456,00 €	107 898,00 €	1 370 582,00 €
Rumunsko	1 912 461,00 €	1 139 927,00 €	65 671,00 €	3 118 059,00 €
Slovinsko	133 869,00 €	120 721,00 €	7 022,00 €	261 612,00 €
Slovensko	447 758,00 €	214 525,00 €	11 255,00 €	673 538,00 €
Finsko	523 450,00 €	344 777,00 €	6 473,00 €	874 700,00 €
Švédsko	686 818,00 €	249 819,00 €	11 875,00 €	948 512,00 €
EU27_2020	38 234 914,00 €	13 919 079,00 €	2 520 398,00 €	54 674 391,00 €

Zdroj: Vlastní zpracování (Europäische Kommission, 2021)

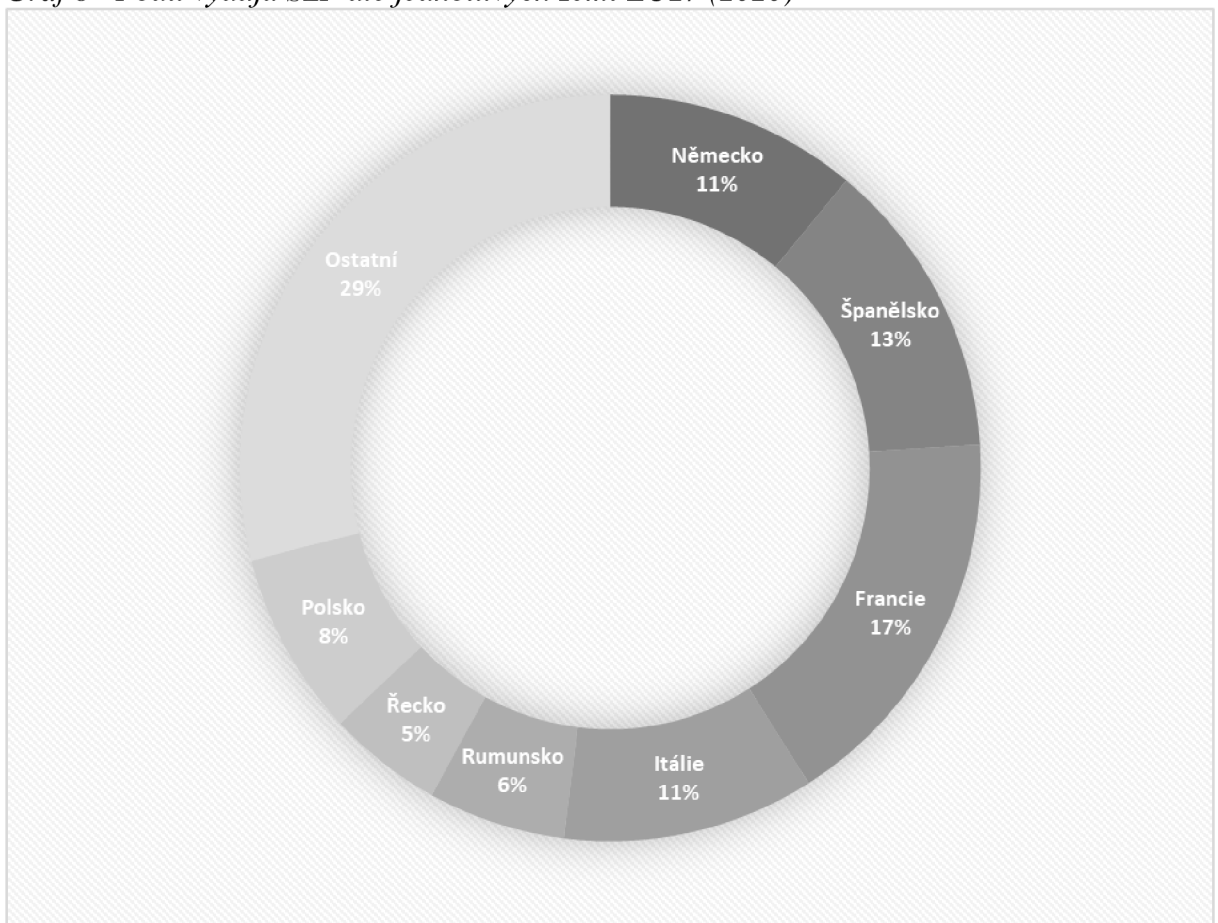
Největší část rozpočtu SZP čerpaly v roce 2020 Francie, Španělsko, Německo a Itálie. Tyto čtyři státy dohromady získaly přes polovinu (52 %) celkového rozpočtu SZP na rok 2020. Pátým příjemcem největšího finančního balíčku je Polsko, dále Rumunsko a Řecko. Mezi zbylých dvacet států EU27 bylo za rok 2020 rozděleno 29 % celkového rozpočtu SZP, tedy 15,78 mld. eur (Europäische Kommission, 2021). Nejnižší podíl rozpočtu SZP bylo přiděleno Maltě (0,04 %), Lucembursku (0,09 %) a Kypru (0,13 %).

Největší část celkových prostředků bylo zafinancováno na přímé platby, což platí i pro rozpočty jednotlivých členských států. Všechny členské státy investovali vyšší část svého rozpočtu SZP do přímých plateb než do rozvoje venkova. Výjimkou byla pouze Malta, která do prvního pilíře investovala 26,5 % prostředků a 71,7 % do druhého pilíře. Zbylých 1,8 % investovala maltská vláda do tržních opatření, největší podíl v této oblasti poté investovala do „School Scheme“.

Nejvyrovnanější podíl mezi přímými platbami a investicemi do rozvoje venkova můžeme sledovat u Estonska (52,2 % na přímé platby; 47,3 % na rozvoj venkova), Chorvatska (51,8 % na přímé platby; 46,1 % na rozvoj venkova), a Slovinska (51,2 % na

přímé platby; 46,1 % na rozvoj venkova). Na druhou stranu největší rozdíly v rozložení finančních prostředků jednotlivých států dochází v Belgii (74,7 % na přímé platby; 15,9 % na rozvoj venkova), Dánsku (83,2 % na přímé platby; 15,5 % na rozvoj venkova), a Nizozemsku (79,6 % na přímé platby; 17,7 % na rozvoj venkova). Celkově nejvyšší podíl jednotlivých rozpočtů na stát zacílilo na přímé platby Dánsko, na rozvoj venkova Malta a na tržní opatření Itálie (11 % svého rozpočtu).

Graf 8 - Podíl výdajů SZP dle jednotlivých zemí EU27 (2020)

Zdroj: Vlastní zpracování (Europäische Kommission, 2021)

Tržní opatření mají za cíl stabilizovat zemědělské trhy, zabránit eskalaci tržních krizí a pomoci jednotlivým zemědělským odvětvím Evropské unie se lépe přizpůsobovat změnám na trhu. Jsou navrženy tak, aby se vypořádaly s tržními riziky jako je například náhlý pokles poptávky po zemědělských produktech. Toto opatření se od přímých plateb a finančních prostředků na rozvoj venkova podstatně liší tím, že mají nouzový charakter, tj. zemědělci dostávají platby pouze v případě, že riziko reálně nastane. Nejedná se tedy o pravidelné platby jako je to v případě prvního a druhého pilíře (Massot, 2019). Tržní opatření jsou zahrnuty v nařízení o společné organizaci trhu, které stanovuje pravidla, v němž zemědělství funguje na

principu jednotného trhu. Tyto opatření jsou financována prostřednictvím Evropského zemědělského garančního fondu – EAGF (European Commission, 2021). Tržní opatření jsou rozdělena na následující kategorie:

- olivový olej
- textilní rostliny
- ovoce a zelenina
- vinný průmysl
- ostatní rostlinné produkty
- mléko a mléčné výrobky
- hovězí a telecí maso
- skopové a kozí maso
- vepřové maso, vejce, drůbeží maso a ostatní
- „School Scheme“ (Projekt ovoce, zelenina a mléka do škol) (Europäische Kommission, 2021).

Jak již bylo zmíněno největší podíl celkových finančních prostředků na tržních opatření bylo investováno do odvětví: ovoce a zelenina a vinný sektor. Do vinného sektoru nejvyšší částku investovaly státy: Itálie, Francie a Španělsko. Klíčovým odvětvím je vinný sektor i pro dalších osm států EU, které v roce 2020 na vinný sektor vymezily největší podíl svých finančních prostředků z tržních opatření. Jedná se o státy: Bulharsko, Řecko, Chorvatsko, Kypr, Rakousko, Portugalsko, Rumunsko, Slovinsko a Slovensko. Do odvětví ovoce a zeleniny nejvyšší částku i nejvyšší podíl vlastního rozpočtu na tržní opatření investovalo Španělsko (47,4 % svých celkových finančních prostředků na tržní opatření). Další členské státy, které do tohoto odvětví investovaly nejvyšší podíl jim přidělených prostředků byly Belgie, Dánsko, Německo, Nizozemsko a Finsko. Zajímavou výchytku můžeme pozorovat například v Irsku, ve kterém se jako jediném státě investoval největší podíl celkových finančních prostředků na tržní opatření do skopového a kozího masa. Podíl irského rozpočtu zacílil na tuto oblast 83,3 % prostředků. V českém zemědělském sektoru za rok 2020 byl z tržních opatření financován největší podíl na School Scheme (36,5 %), do vinného průmyslu (28,5 %) a do odvětví ovoce a zelenina (27,9 %). Menší část finančních prostředků bylo použito například na podporu odvětví: vepřové maso (5,9 %).

Termín „School Scheme“ je v Česku znám pod ekvivalentem „Projekt dodávek ovoce, zeleniny a mléka do škol“. Jedná se o propojení dvou předchozích projektů „Ovoce a zelenina do škol“ (založen roku 2009) a „Mléko do škol“ (založen roku 1977) (European Commission,

2017). Cílová skupina projektu jsou žáci základních škol a studenti středních škol (Evropská komise, 2018). Tento projekt EU vznikl kvůli nízké spotřebě čerstvého ovoce, zeleniny a mléka, která neodpovídá mezinárodnímu výživovému doporučenému množství. Současně ale nebezpečně stoupá spotřeba technologicky upravených potravin, v kterých je velmi často vysoký obsah přidaného tuku, cukru, soli nebo dalších přidaných látek. Cílem projektu je podpořit zdravé výživové návyky dětí a v návaznosti tak bojovat s rozšiřující se epidemií dětské obezity (eAGRI, 2018). Tento projekt nepodporuje pouze samotnou distribuci ovoce, zeleniny, mléka a mléčných produktů bez příchutí, nýbrž i výchovná opatření, jako jsou například různé exkurze do sadů a zemědělských podniků, hodiny vaření, nebo přednášky o zdravém životním stylu (European Commission, 2018).

Celkový rozpočet na podporu „Projekt dodávek ovoce, zeleniny a mléka do škol“ má v období 2017-2023 dosáhnout až 250 milionů eur, kdy až 150 milionů eur má být celkově zainvestováno na ovoce a zeleninu a 100 milionů eur na mléko a mléčné výrobky. Rozpočet je dělen mezi členské státy dle počtu dětí a úrovně regionálního rozvoje (Evropská komise, 2018).

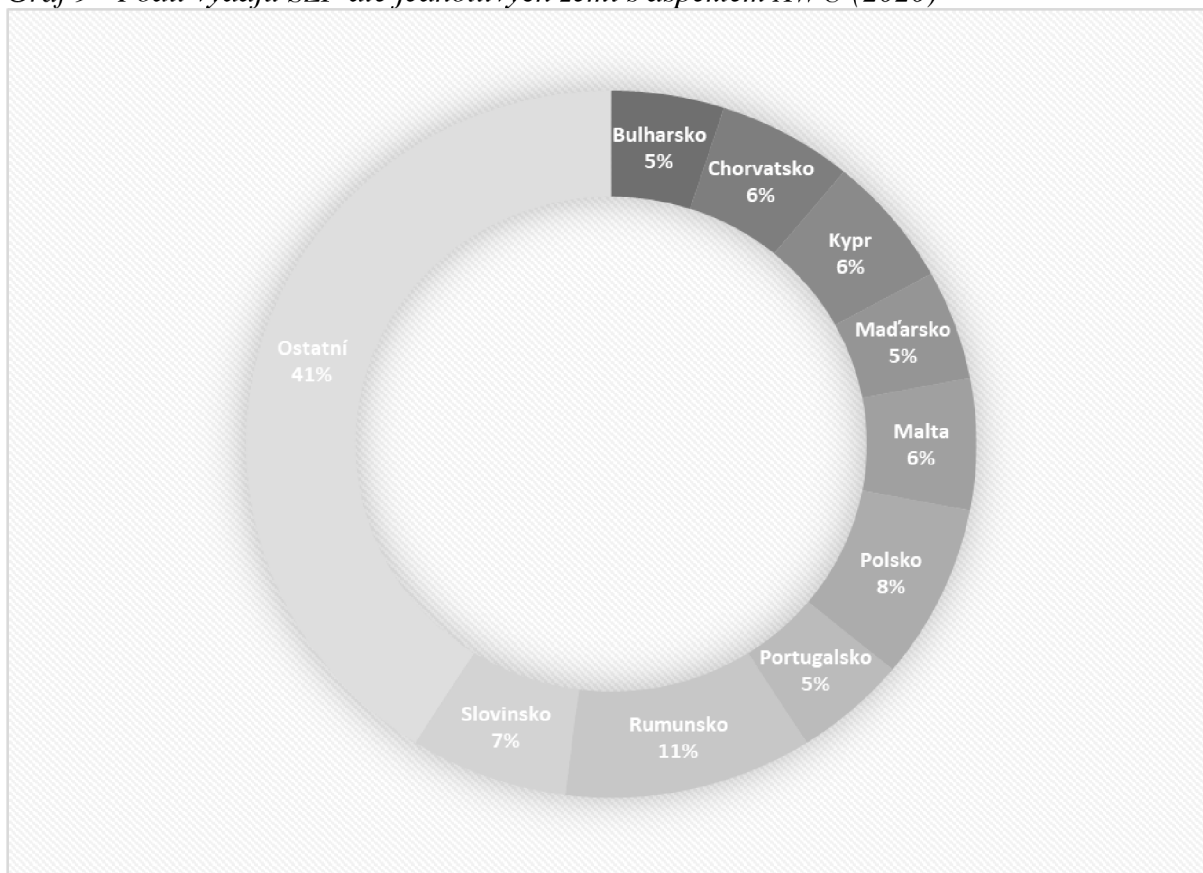
4.8.1 Aspekt roční pracovní jednotky (AWU)

Zemědělské odvětví stále zaměstnává v EU relativně značnou část populace. V roce 2016 pracovalo v zemědělství 9,7 milionu lidí (Eurostat, 2018). Jedna roční pracovní jednotka (AWU) je ekvivalent zaměstnaní na plný pracovní úvazek. Tato jednotka odpovídá práci vykonané jednou osobou zaměstnanou v zemědělské podniku na plný pracovní úvazek.

Celkově zaměstnanost v zemědělství EU-27 neustále klesá, a to z 13,1 milionu AWU v roce 2003 na 9,1 milionu AWU v roce 2018. To představuje 30 % pokles za posledních patnáct let (Massot, 2019). Výjimku tvoří státy Itálie, Rumunsko a Finsko. V Itálii došlo během let 2013 a 2016 k nárůstu AWU o 3,4 % a v Rumunsku o 2,5 %. Ve Finsku došlo k nejvyššímu nárůstu v počtu AWU, a to o 35,1 % (Europäische Kommission, 2021).

Evropské zemědělství je význačné malým podílem mladých farmářů. Pouze jeden z deseti vedoucích zemědělských podniků v EU (11 %) byl v roce 2016 mladších 40 let. Zemědělství je dále odvětví, ve kterém dominuje mužská pracovní síla. Pouze 28 % veškeré zemědělské pracovní síly byly v roce 2016 ženy. Nicméně podíl pracujících žen v zemědělství mírně vzrůstá (z 26,3 % v roce 2005 na 28,4 % v roce 2016) (Eurostat, 2018). Devět lidí z deseti (89,5 %) lidí, kteří pracují v zemědělském sektoru v EU, jsou z velké části vlastníkem farmy, popřípadě rodinnými příslušníky vlastníka. Jediné členské státy, ve kterých je tento podíl nižší, je Česko (37,4 %) a Slovensko (50,9 %) (Eurostat, 2019).

Graf 9 - Podíl výdajů SZP dle jednotlivých zemí s aspektem AWU (2020)

Zdroj: Vlastní zpracování (Europäische Kommission, 2021); (Eurostat, 2021)

To, že největšími příjemci evropských dotací SZP jsou především čtyři státy: Francie, Německo, Itálie a Španělsko je nezpochybnitelný fakt. Pokud se ale podíváme na data s aspektem AWU, vychází z analýzy jako největší profitéři úplně jiné členské státy. Po přepočtu celkové výše finančních prostředků poskytnuté z rozpočtu EU na roční pracovní jednotku (AWU) je nejvyšší část přidělena Rumunsku, které v zemědělském odvětví jako druhý stát hned po Polsku zaměstnává nejvíce lidí na plný pracovní úvazek. Následují státy: Polsko, Slovincsko, Bulharsko, Chorvatsko, Kypr, Maďarsko, Malta a Portugalsko. Mezi zbylé členské státy se dle tohoto přepočtu přerozdělilo v roce 2020 zbylých 41 % celkového rozpočtu SZP, tedy 22,41 mld. eur.

4.8.2 Aspekt obhospodařované zemědělské plochy (ha)

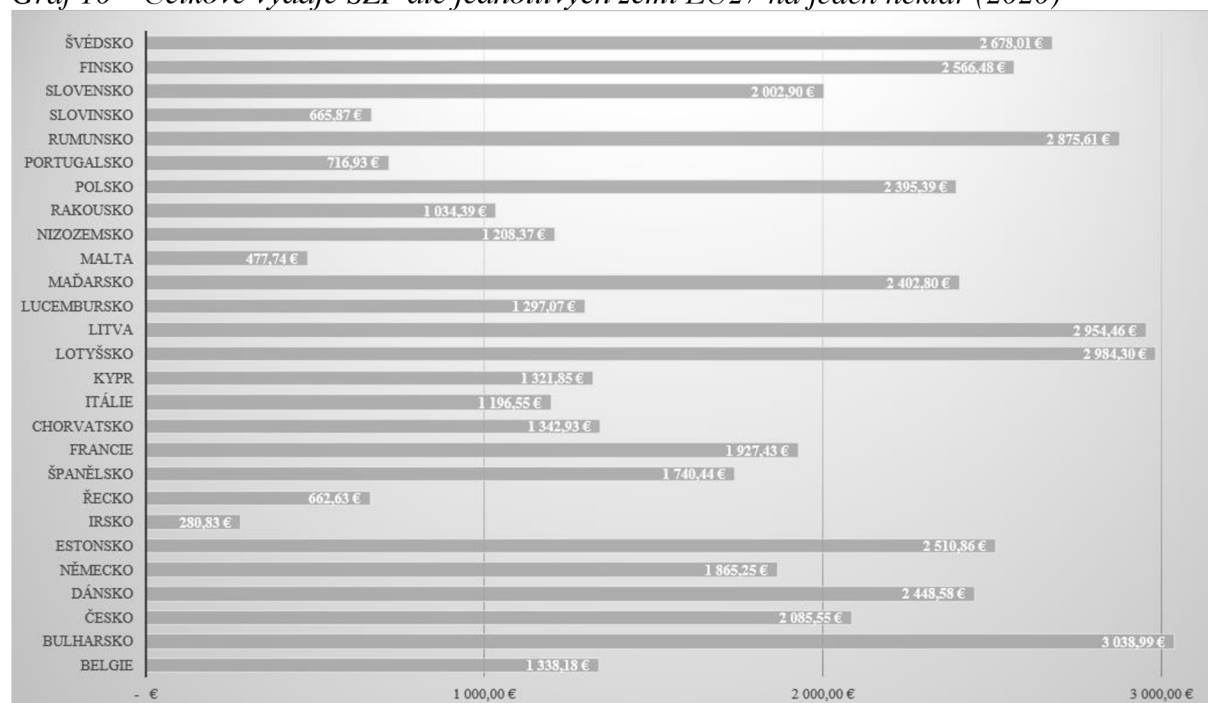
Zemědělsky využívaná půda v EU činí téměř 40 % celkové rozlohy, což odpovídá téměř 175 milionů hektarů. Z toho plyne, že průměrná velikost farmy je 16,1 hektaru. Největší podíl své rozlohy používá k zemědělství Francie (15,9 %) a Španělsko (13,3 %).

Největší počet zemědělských podniků se nachází v Rumunsku (3,6 milionu), což se rovná jedné třetině (33,5 %) všech zemědělských podniků v EU (Eurostat, 2019).

V Polsku se nachází druhý největší počet zemědělských podniků (13,2 %), které v zemědělském sektoru zaměstnává i nejvíce lidí ze všech členských států, dále v Itálii (9,3 %) a ve Španělsku (8,9 %) (Eurostat, 2021).

Současně klesá počet malých a středně velkých farem, zatímco počet velkých farem (rozloha nad 100 ha) vzrostla. Tato skutečnost naznačuje konsolidaci evropského zemědělského odvětví. Neplatí to však napříč všemi členskými státy EU. Mírný nárůst počtu farem byl zaznamenán například v Česku a na Slovensku (Massot, 2019).

Graf 10 – Celkové výdaje SZP dle jednotlivých zemí EU27 na jeden hektar (2020)

Zdroj: Vlastní zpracování (Europäische Kommission, 2021); (Eurostat, 2021)

I tomto případě, při přepočítání přidělených finančních prostředků na rozlohu obhospodařované plochy, vychází z analýzy jako hlavní příjemci zemědělských dotací úplně jiné členské země než dle prvotního rozboru dat. Nejvyšší finanční prostředek na jeden hektar obhospodařované zemědělské půdy v roce 2020 získalo Bulharsko (3 038,99 eur). Mezi další výrazné příjemce patří státy: Rumunsko, Litva a Lotyšsko. Na opačné škále stupnice se nachází Irsko, které ze všech členských států, dle tohoto kritéria, za rok 2020, čerpalo nejnižší částku (280,83 eur).

5 Diskuse

Před shrnutím a rozbohem nejnovějšího návrhu SZP je zapotřebí si připomenout změny, kterými prošla za poslední tři desetiletí od přelomové reformy v roce 1992. Politika je považována za živou, pokud se může vyvíjet a přizpůsobovat změnám ve svém prostředí. A právě z tohoto úhlu pohledu je Společná zemědělská politika stále velmi živá. Reforma z roku 1992 zahrnovala nahrazení zemědělské cenové podpory přidělováním přímé podpory jako kompenzaci za snížení cen. SZP následně procházela pravidelnými reformami, nejčastěji souvisejícími s Víceletými finančními rámci EU. Například k druhé velké reformě SZP došlo v roce 2003, která vedla alespoň k částečnému oddělení přímé podpory produkce (Fondation Robert Schuman, 2021).

Otázkou nezůstává jen to, jak nové trendy v zemědělství a požadavky na zemědělský produkt ovlivní zemědělskou politiku vůči zemědělským hospodářstvím EU a samotným zemědělcům, nýbrž také jak se tyto požadavky promítnou do celé obchodní politiky EU. Vyšší nároky na kvalitu výrobků a výrobních procesů pravděpodobně povedou ke změnám norem a standardů pro dovozy zemědělských výrobků. Není těžké předpovídat, že takováto skutečnost vytvoří další obchodní překážky, a to zejména pro země, které nedisponují žádnými institucemi, které by takovéto nové požadavky zastřešovaly, realizovaly nebo je garantovaly (Swinnen, 2001). Mezi takové země patří převážná část zemí globálního jihu. Zrušení produkčních kvót a omezení intervence pobídlo zemědělce, aby lépe reagovali na tržní rentabilitu. Došlo však tak k narušení globálních trhů, zhoršily se klimatické podmínky, až došlo k nestabilitě zemědělských produktů. Tyto skutečnosti naznačují, že některé nástroje a reformy pro regulaci trhu zašly až příliš daleko (Fondation Robert Schuman, 2021).

V současné době se SZP skládá ze dvou hlavních složek. Zprvce se jedná o přímé platby zemědělců (tzv. první pilíř) a zadruhé jsou vypláceny finanční podpory na rozvoj venkova, které jsou považovány za druhý pilíř SZP. V současné době začíná být stále více aktuální ve všech odvětvích sociální dimenze problematik. Zemědělství v Evropě není výjimkou, a proto se již nyní začíná formovat třetí pilíř, zaměřený na dodržování minimálních standardů pracovních podmínek (Euractiv, 2021). Tento nový sociální rozměr SZP je velmi podporován Evropským parlamentem, který s myšlenkou toho návrhu přišel již v roce 2018. V budoucnu lze předpokládat, že sociální podmíněnost včetně dodržování pracovních norem bude v souvislosti s vyplácením finančních podpor, hrát velkou roli.

Aby bylo možné omezit některé z překážek a problémů současné Společné zemědělské politiky a zemědělství v Evropské unii, měla by se v následujícím období 2021-2027 věnovat větší pozornost zejména níže uvedeným bodům.

- Zvýšení úsilí udržet mladou generaci v zemědělském sektoru a povzbudit potenciální a nové zemědělce k zakládání nových zemědělských hospodářství.
- Zlepšení kvality zaměstnanosti na venkově investicemi do diverzifikace a přidané hodnoty zemědělství v souladu s udržitelným rozvojem.
- Přizpůsobení nástrojů SZP k potřebám na venkově a hodnotám obyvatelstva žijícího v těchto oblastech.
- Nabídnutí lepší flexibility pro 1. pilíř, a to zejména tak aby vyhovoval členským státům na regionální úrovni. Zejména by se mělo jednat o stimulaci vyšší zemědělské produkce tam, kde je nedostatečná. Toho by se dalo docílit podpořením starších zemědělců k odchodu do důchodu a přenechání hospodářství mladším zemědělcům
- Zefektivnění obou pilířů, tak aby byla dosažena vize s ohledem na zaměstnanost v zemědělství.
- Lepší koordinace cílů a nástrojů SZP s ostatními sociálními politikami EU (zejména migrace) (Massot, 2019).

V budoucnu bude Společná zemědělská politika a celá agenda Evropské unie bezpodmínečně čelit klimatické změně, což bude zajisté s kombinací s dalšími cíli jako je zajištění vysoké kvality potravin, ochrana biodiverzity, podpora konkurenceschopnosti a zaměstnanosti, udržitelné využívání přírodních zdrojů a podpora mladých zemědělců, nelehký a velký úkol.

6 Závěr

Teoretická část práce byla zaměřena na představení formování společných cílů a nástrojů Společné zemědělské politiky. Velká část práce byla dále věnována reformám, které byly za několik posledních desetiletí uskutečněny. Tyto reformy ovlivnily současně vypadající a fungující SZP. V posledních deseti letech je zřetelný větší tlak na agroenvironmentální aspekty zemědělského sektoru, jako je například šetrný přístup k chovu zvířat, kvalita potravin, zachování biodiverzity a hospodaření s vodou.

Z poznatků zjištěných v teoretické části vychází vlastní část práce. V praktické části byly analyzovány jednotlivé Víceleté finanční rámce. Na zemědělství byl kladen velký tlak ve smyslu snižování podílu celkového rozpočtu EU, který je do SZP investován, a v retrospektivním ohledu je evidentní, že se tohoto snížení podařilo docílit.

Společná zemědělská politika má společné cíle a společné podmínky pro čerpání finančních podpor. Jednotlivé členské státy mají ale také různé struktury a diversifikované rozčlenění státu. Tyto skutečnosti představují významné rozdíly mezi jednotlivými členy EU, a tudíž dochází ke kritice, a to především od členských států Východní Evropy. Jednoznačně se nejedná o prvoplánové prosazování a podporování pouze zemědělství států západní Evropy jako je Francie, Německo, Španělsko a Itálie. I přesto, že jsou pro všechny státy pravidla a klíče pro přerozdělování finančních podpor pro zemědělský sektor jednotné, částky jsou často velmi rozdílné. Nicméně rozdíly v čerpání finančních prostředků na SZP existují a pokud budou dále existovat rozdíly ve strukturách jednotlivých členských států, jako je například rozloha obhospodařované zemědělské půdy nebo počet zaměstnanců v zemědělském sektoru jednotlivých členských států, nelze očekávat, že by se částky měly v budoucnu shodovat.

Z dlouhodobého hlediska bude SZP v letech 2021-2027 pokračovat v realizaci a naplňování již dříve nastavených myšlenek v předchozích programech. K těmto bodům se dále přidává zohlednění ekologických a klimatických aspektů, které budou zajisté vyžadovat velké úsilí a proaktivitu ze stran mnoha zemědělských podniků a zemědělců samotných. Je určitě zapotřebí nahlížet a uvažovat o SZP jako o součásti celého komplexu politik EU. Nelze jednotlivé politiky oddělit a je zapotřebí na tento fakt myslet. Především zvyšující se nároky v oblastech: welfare, životní prostředí, kvalita potravin, které jsou zemědělským podnikům kladeny za úkol, nebude možné realizovat bez zakomponování obchodních politik a společné vize EU.

7 Seznam použitých zdrojů

- Agris*. (2000). Získáno 11. 11. 2021, z AGENDA 2000: Posílení a rozšíření EU:
<http://www.agris.cz/clanek/83421>
- Article 40(3)*. (2013). Získáno 16. 11. 2021, z Financing of the CAP:
[https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/fiches_techniques/2013/050202/04A_FT\(2013\)050202_EN.html](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/fiches_techniques/2013/050202/04A_FT(2013)050202_EN.html)
- Beck, R. L. (1991). *European Community Milk Quotas: Impacts and Implications*. Získáno 5. 10. 2021, z Science Direct:
<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0022030291783392>
- Benedetto, G. (2019). *The History of the EU Budget*. Získáno 16. 11. 2021, z European Parliament:
[https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2019/636475/IPOL_IDA\(2019\)636475_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2019/636475/IPOL_IDA(2019)636475_EN.pdf)
- Cunha, A. (2011). *An Inside View of the CAP Reform Process: Explaining the MacSharry, Agenda 2000, and Fischler Reforms*. Oxford Scholarship.
- Delayen, C. (2007). *The Common Agricultural Policy: A Brief Introduction*. Získáno 28. 9. 2021, z https://www.iatp.org/sites/default/files/451_2_100145_0.pdf
- eAGRI*. (2018). Získáno 14. 10. 2021, z SZP pro období 2021–2027:
<https://eagri.cz/public/web/mze/dotace/szp-pro-obdobi-2021-2027/>
- eAGRI*. (2018). Získáno 19. 11. 2021, z Školní projekt Ovoce, zelenina a mléko do škol:
<https://eagri.cz/public/web/mze/potravinovy/potravinarske-komodity/ovoce-a-zelenina/ovoce-do-skol-1/novy-skolni-projekt-oz-a-mleko.html>
- eAGRI*. (2021). Získáno 29. 9. 2021, z Vznik, vývoj a reformy Společné zemědělské politiky:
<https://eagri.cz/public/web/mze/ministerstvo-zemedelstvi/zahranicni-vztahy/cr-a-evropska-unie/spolecna-zemedelska-politika/vznik-vyvoj-a-reformy-spolecne/>
- EU Funds*. (2021). Získáno 18. 11. 2021, z European Agricultural Fund:
<https://eufunds.gov.mt/en/EU%20Funds%20Programmes/Agricultural%20Fisheries%20Fund/Pages/European-Agricultural-Fund.aspx>
- Euobserver*. (2018). Získáno 10. 11. 2021, z Germany and France lead EU budget concerns:
<https://euobserver.com/economic/141740>
- Euractiv*. (2021). Získáno 18. 11. 2021, z CAP deal lays ground for third ‘social’ pillar:
<https://www.euractiv.com/section/agriculture-food/news/cap-deal-lays-ground-for-third-social-pillar/>
- Europäische Kommission*. (2021). Získáno 13. 11. 2021, z Datenblätter zu EU-Ländern:
https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/farming/facts-and-figures/performance-agricultural-policy/agriculture-country/eu-country-factsheets-0_de#overview
- European Commission*. (2010). Získáno 6. 11. 2021, z The European Union’s Financial Framework 2007-2013:
https://www.ab.gov.tr/files/ardb/evt/1_avrupa_birligi/1_9_politikalar/1_9_9_ekonomi/eu_financial_framework_2007_2013.pdf
- European Commission*. (2007). Získáno 18. 11. 2021, z EU Budget 2006 Financial Report:
https://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_2009/documents/dv/tran20071120accountscom2006/_tran20071120accountscom2006_en.pdf
- European Commission*. (2017). Získáno 16. 11. 2021, z Employment, Social Affairs and Inclusion:
<https://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=1246&newsId=9022&furtherNews=yes>

- European Commission.* (2018). Získáno 20. 11. 2021, z School scheme explained: <https://eagri.cz/public/web/mze/potravinyny/potravinarske-komodity/ovoce-a-zelenina/ovoce-do-skol-1/novy-skolni-projekt-oz-a-mleko.html>
- European Commission.* (2020). Získáno 18. 11. 2021, z The 2021-2027 EU budget – What’s new?: https://ec.europa.eu/info/strategy/eu-budget/long-term-eu-budget/2021-2027/whats-new_en
- European Commission.* (2020). Získáno 20. 11. 2021, z Adopted MFF legal acts: https://ec.europa.eu/info/publications/adopted-mff-legal-acts_en
- European Commission.* (2021). Získáno 20. 11. 2021, z Glossary: Cohesion Policy : https://ec.europa.eu/regional_policy/en/policy/what/glossary/
- European Commission.* (2021). Získáno 4. 11. 2021, z The EU’s 2021-2027 long-term Budget and NextGenerationEU: Facts and Figures: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/d3e77637-a963-11eb-9585-01aa75ed71a1/language-en>
- European Commission.* (2021). Získáno 13. 11. 2021, z Marekt measures explained: https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/key-policies/common-agricultural-policy/market-measures/market-measures-explained_en
- European Council.* (2021). Získáno 18. 11. 2021, z Common Agricultural Policy: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/cap-introduction/#>
- European Council.* (2021). Získáno 6. 10. 2021, z Common Agricultural Policy: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/cap-introduction/#>
- European Parliament.* (2021). Získáno 15. 10. 2021, z Second pillar of the CAP: rural development policy: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/110/second-pillar-of-the-cap-rural-development-policy>
- European Union.* (2012). Získáno 29. 9. 2021, z European Agricultural Fund for Rural Development (EAFRD): <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=LEGISSUM:l60032>
- European Union.* (2014). Získáno 3. 11. 2021, z Agriculture and cohesion: overview of EU spending 2007-2013: https://www.eca.europa.eu/Other%20publications/PL14_AR13/PL14_AR13_EN.pdf
- European Union.* (2021). Získáno 9. 11. 2021, z Spending: https://europa.eu/european-union/about-eu/eu-budget/expenditure_en#drafting-the-budget
- Euroskop.* (2009). *Speciál: Zemědělství a rybolov v letech 2004-2009.* Získáno 16. 10. 2021, z <https://www.euroskop.cz/8686/13180/clanek/special-zemedelstvi-a-rybolov-v-letech-2004-2009/>
- Euroskop.* (2018). Získáno 29. 9. 2021, z Sicco Mansholt: <https://www.euroskop.cz/9315/sekce/sicco-mansholt/>
- Euroskop.* (2018). Získáno 18. 11. 2021, z Zemědělství: <https://www.euroskop.cz/8924/sekce/zemedelstvi/>
- Euroskop.* (2021). Získáno 8. 11. 2021, z Víceletý finanční rámec 2021-27: <https://www.euroskop.cz/9336/sekce/vicelety-financni-ramec-2021-27/>
- Eurostat.* (2018). Získáno 20. 11. 2021, z Farmers and the agricultural force - statistics: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Farmers_and_the_agricultural_labour_force_-_statistics
- Eurostat.* (2019). Získáno 20. 11. 2021, z Agriculture statistics - family farming in the EU: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Agriculture_statistics_-_family_farming_in_the_EU
- Eurostat.* (2019). Získáno 20. 11. 2021, z Statistika struktury zemědělských podniků: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Archive:Farm_structure_statistics/cs&oldid=442603

- Eurostat*. (2021). Získáno 20. 11. 2021, z Labour force main indicators: https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=ef_lf_main&lang=en#
- Eurostat*. (2021). Získáno 20. 11. 2021, z Utilised agricultural area by categories: <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>
- Evropská komise*. (2018). Získáno 20. 11. 2021, z Základní informace o školním projektu: <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=1246&newsId=9022&furtherNews=yes>
- Evropská komise*. (2019). Získáno 16. 11. 2021, z Rozpočet EU v kostce: <https://op.europa.eu/cs/publication-detail/-/publication/79442520-a772-11e9-9d01-01aa75ed71a1>
- Evropský parlament*. (2021). Získáno 14. 10. 2021, z První pilíř společné zemědělské politiky (SZP): I – společná organizace trhů se zemědělskými produkty: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/cs/sheet/108/prvni-pilir-spolecne-zemedelske-politiky-szp-i-spolecna-organizace-trhu-se-zemed>
- Evropský parlament*. (2021). Získáno 29. 9. 2021, z Druhý pilíř společné zemědělské politiky: politika rozvoje venkova: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/cs/sheet/110/druhy-pilir-spolecne-zemedelske-politiky-politika-rozvoje-venkova>
- ficompass*. (2021). Získáno 18. 11. 2021, z What is the EAFRD?: <https://www.ficompass.eu/faq/what-eafrd>
- Fojtíková, L. (2008). *Společné politiky Evropské unie: historie a současnost se zaměřením na Českou republiku*. Praha: C. H. BECK.
- Fondation Robert Schuman*. (2021). Získáno 18. 11. 2021, z The Common Agricultural Policy 2023-2027: change and continuity: <https://www.robertschuman.eu/en/european-issues/0607-the-common-agricultural-policy-2023-2027-change-and-continuity>
- Grant, W. (1970). *The Common Agricultural Policy*. Získáno 26. 9. 2021, z Springer: <https://link.springer.com/book/10.1007/978-1-349-25731-7>
- Greer, A. (2013). *The Common Agricultural Policy and the EU budget: stasis or change?* Získáno 14. 11. 2021, z Research Gate: https://www.researchgate.net/publication/297844248_The_Common_Agricultural_Policy_and_the_EU_budget_stasis_or_change
- Halava III, čl. 39*. (nedatováno). Načteno z Smlouva o fungování Evropské unie, Hlava III, Zemědělství a rybolov, čl. 39.
- Institut for Government*. (2020). Získáno 18. 11. 2021, z Common Agricultural Policy: <https://www.instituteforgovernment.org.uk/explainers/common-agricultural-policy>
- Kilian, S. (2012). *Impacts of 2003 CAP reform on land rental prices and capitalization*. Získáno 11. 11. 2021, z Elsevier: file:///C:/Users/urban/Downloads/1-s2.0-S0264837711001505-main.pdf
- König, P. (2007). *Učebnice evropské integrace*. Brno: Barrister & Principal,.
- König, P. (2009). *Rozpočet a politiky Evropské unie*. Praha: C. H. BECK.
- Kučerová, I. (2010). *Hospodářské politiky v kontextu vývoje Evropské unie*. Praha: Karolinum.
- Ludlow, N. (2005). *The Making of the CAP: Towards a Historical Analysis of the EU's First Major Policy*. Získáno 29. 9. 2021, z https://www.jstor.org/stable/20081268?seq=1#metadata_info_tab_contents
- Mansholt, S. (1970). *The Mansholt Plan*. Získáno 16. 11. 2021, z Studies: An Irish Quarterly Review: <http://www.jstor.org/stable/30087925>

- Massot, A. (2018). *Fakta a čísla o Evropské unii: Nástroje SZP a jejich reformy*. Získáno 17. 11. 2021, z Evropská unie: <http://www.europarl.europa.eu/factsheets/cs/sheet/107/nastroje-szp-a-jejich-reformy>
- Massot, A. (2019). *The EU farming employment: current challenges and future prospects*. European Parliament.
- Ministerstvo financí ČR. (2005). Získáno 18. 11. 2021, z Víceletý finanční rámec 2007-2013: <https://www.mfcr.cz/cs/zahranicni-sektor/hospodareni-eu/vicelety-financni-ramec/vicelety-financni-ramec-2007-2013-20231>
- Ministerstvo financí ČR. (2009). Načteno z Rozpočet EU: <https://www.mfcr.cz/cs/zahranicni-sektor/hospodareni-eu/rozpocet-eu/zakladni-informace>
- Ministerstvo zemědělství ČR. (2019). Získáno 15. 10. 2021, z Společná zemědělská politika: https://www.szif.cz/cs/CmDocument?rid=%2Fapa_anon%2Fcs%2Fdokumenty_ke_stazeni%2Fsystemova_navigace%2Finformace_a_aktuality%2Fdulezita_sdeleni%2F1405400397287.pdf
- Mrak, M. (2018). *Simulation based on the EU budget rules for the 2014 – 2020 multi-annual financial framework*. Získáno 8. 10. 2021, z Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH: https://www.giz.de/en/downloads_els/Analysis_Financial_flows_between_the_WB6_and_the_EU_budget.pdf
- Neuman, P. (2004). *Společná zemědělská politika EU: vznik, vývoja reformy, mezinárodní komparace*. Praha: Oeconomica.
- OECD. (2011). *Evaluation of Agricultural Policy Reforms in the European Union*. OECD Publishing.
- OECD. (2013). Získáno 13. 11. 2021, z Glossary of statistical terms: European Agricultural Guidance and Guarantee Fund (EAGGF): <https://stats.oecd.org/glossary/detail.asp?ID=864>
- Pělucha, M. (2008). *Rozvoj venkova v kontextu postupující reformy SZP EU – příspěvek na doktorandský workshop*. Získáno 14. 10. 2021, z VŠE: <https://nf.vse.cz/download/veda/workshops/peluchavenkov.pdf>
- Pělucha, M. (2012). *Venkov na prahu 21. století: venkov a jeho rozvoj na přelomu milénia, územní dopady znalostní ekonomiky na venkov, souvislosti vztahů měst a venkova v globalizované ekonomice*. Praha: Alfa Nakladatelství.
- Petit, M. (1987). *Agricultural Policy Formation in the European Community: the Birth of Milk Quotas and CAP Reform*. Načteno z https://books.google.co.kr/books?hl=de&lr=&id=EknIAwAAQBAJ&oi=fnd&pg=PP1&dq=cap+reform+1984&ots=AhFT1BImNd&sig=NvmXnB0paxKkvrky_uX7tvokc5o#v=onepage&q=cap%20reform%201984&f=false
- Queisner, G. (2013). *Rahmenbedingungen für eine umweltverträgliche Landwirtschaft im Europarecht: Die Fischler-Reform von 2003*. Nomos. Načteno z Nomos E-Library: <https://www.nomos-elibrary.de/347733/die-fischler-reform-von-2003?page=6>
- Swinnen, J. (2001). *A Fishler Reform of the Common Agricultural Policy?* Center for European Policy Studies.
- Talmhaíochta, M. B. (2016). *Explanatory Handbook for Cross Compliance Requirements*. Získáno 29. 9. 2021, z file:///C:/Users/urban/Downloads/68365_924f1679973f421da054dd4029785404.pdf
- The Impact of Europe's Agricultural Policy*. (2012). Získáno 18. 11. 2021, z European Union: https://eeas.europa.eu/archives/delegations/australia/documents/more_info/agriculture.pdf
- The Penguin Companion to European Union*. (2012). Získáno 18. 11. 2021, z Mansholt Plan: https://penguincompaniontoeu.com/additional_entries/mansholt-plan/

- Tomšík, K. (2009). *Vývoj a perspektivy evropského venkova: aspekty konkurenceschopnosti a udržitelného rozvoje v evropském venkovském prostoru v prostředí globalizace*. Praha: Wolters Kluwer.
- Vošta, M. (2010). *Společná zemědělská politika EU a její aplikace v České republice*. Získáno 3. 10. 2021, z VŠE: <https://ces.vse.cz/wp-content/vosta.pdf>
- Wirth, G. (1970). *Limits to the cost of the Mansholt Plan*. Získáno 6. 11. 2021, z <http://dx.doi.org/10.1007/BF02929760>